

The Development of Political Culture and Its Impact on Improving the Level of National Security of the Islamic Republic of Iran with Emphasis on the Second Step Statement of the Revolution

Alireza Danaei ¹ \ Mahmoud Ebrahimi Varkiani ² \ Mohammadreza Shahab ³

1. Phd student, Islamic Azad University, Semnan Branch, Semnan, Iran.

alirezadanaie@yahoo.com

2. Assistant professor of Islamic maaref, Semnan University, Semnan, Iran.

ebrahimi@semnan.ac.ir

3. Assistant professor of economics, Semnan Branch, Semnan, Iran.

mrshahab@semnan.ac.ir

Abstract Info	Abstract
Article Type: Research Article Received: 2023.12.27 Accepted: 2024.07.06	Political culture refers to the set of mental tendencies and attitudes of individuals towards the political system and political elites of a country. On this basis and considering the impact of the type of political culture and its effective components on the national security of countries, the present study seeks to explain the effective components of political culture in improving the level of national security of the Islamic Republic of Iran based on the Second Step of the Revolution statement. The main question of this study has been taken as: What are the effective components of political culture in improving the level of national security of the Islamic Republic of Iran based on the Second Step of the Revolution statement? This qualitative study used the grounded theory method in data analysis and attempted to create a new theory through semi-structured interviews with experts and scholars in the field of politics and international relations. This study ultimately reached theoretical saturation and created a new theory after fifteen interviews. The research findings show that this operates on the basis of a specific conceptual pattern and model. Accordingly, and as the research findings also confirm, there is a direct relationship between the development of political culture and the national security of the Islamic Republic, and the promotion of the components of a developed political culture can lead to the strengthening of the country's national security.
Keywords	Islamic Republic of Iran, Second Step Statement, Political Culture, National Security, Islamic Revolution.
Cite this article:	Danaei, Alireza, Mahmoud Ebrahimi Varkiani & Mohammadreza Shahab (2025). The Development of Political Culture and Its Impact on Improving the Level of National Security of the Islamic Republic of Iran with Emphasis on the Second Step Statement of the Revolution. <i>Islamic Revelation Studies</i> . 22 (1). 49-80. DOI: 10.22034/22.80.43
DOI:	https://doi.org/10.22034/22.80.43
Publisher:	Islamic Maaref University, Qom, Iran.

Introduction

Political culture encompasses a set of attitudes and orientations held by individuals toward a political system and its elite actors, which can directly influence a nation's national security. This study examines the impact of political culture development on the national security of the Islamic Republic of Iran, as framed by the Second Step of the Revolution Statement, through 15 interviews with experts in political culture and national security. The objective of this research is to explain the impact of developing political culture on enhancing the level of national security in the Islamic Republic of Iran (I.R. Iran) based on the Second Step of the Revolution Statement. Furthermore, the significance of this study lies in the fact that, for the first time, it analyzes the impact of political culture development on Iran's national security using the Grounded Theory method, while framing its research questions and validity based on the Second Step of the Revolution Statement. This research can provide practical strategies for strengthening the country's national security. The main research question is: What are the key components of political culture that contribute to enhancing the national security of the I.R. Iran based on the Second Step of the Revolution Statement? Since this study adopts a Grounded Theory approach, it does not include predefined hypotheses.

Methodology

This study employs a qualitative research approach, specifically characterized as fundamental-applied research. Moreover, this research is exploratory in nature and has employed both library and field research methods for data collection. For library research, tools such as note-taking and internet resources were used, while field research employed semi-structured interviews and questionnaires. The study population consists of political science and international relations experts, as well as professors and security specialists from the Islamic Republic of Iran. The research sample was selected through purposive and theoretical sampling methods. Sampling was conducted using purposive and snowball techniques, continuing until data saturation was achieved (15 interviews). Data analysis was performed using grounded theory methodology.

Discussion

This study employs components of political culture and national security to elucidate the relationship between political culture development and national security in the Islamic Republic of Iran. The national security components were extracted from the text of the Second Step of the Revolution statement. Accordingly, the research first examines the concept of political culture, then analyzes the concepts of security and national security from both the Copenhagen School perspective and the Supreme Leader's viewpoint as expressed in the Second Step statement. From the perspective of the Copenhagen School, security is fundamentally an intersubjective concept, where various issues can be incorporated into the security domain and become securitized. Accordingly, in the Second Step statement, issues that were previously not considered within the security domain have been securitized, such as environmental issues that have now entered the security sphere. The Second Step statement presents security as a multidimensional concept encompassing political, economic, military, socio-cultural, and environmental dimensions. Consequently, the softer dimensions of security - including economy, politics, culture, and environment - are emphasized in this statement. These dimensions

can be directly influenced by the political attitudes and values of the people. Thus, political culture can influence individuals' attitudes toward the political system, its functions, and values, thereby affecting the country's national security. The research findings demonstrate a direct correlation between the enhancement of political culture and the national security of the Islamic Republic of Iran. This means that components of political culture - such as an integrated society, civil rights, participation in decision-making, political dialogue, and accountable governance - through the adoption of strategies including enhanced political participation, strengthened civil society, a resistance economy, and an Iranian-Islamic lifestyle, ultimately lead to the enhancement of national security in the Islamic Republic of Iran based on the national security components outlined in the Second Step statement.

Results and Findings

In the presented research model, political culture development was considered as the core phenomenon. The causal conditions category includes cohesive society, civil rights, participation in decision-making, political dialogue, and responsive governance. The contextual condition of the research was soft war, while the intervening conditions were national sovereignty and pluralistic society. Ultimately, the strategies of this research are strengthening civil society, increasing political participation, resistance economy, and Iranian-Islamic lifestyle. The consequences include enhanced national security, increased soft power, strengthened national integration, and comprehensive development. The study ultimately concludes that: expanded political participation, strengthened civil society, economic reinforcement through the resistance economy model, Promotion of Iranian-Islamic lifestyle, collectively lead to the development of the country's political culture, which in turn enhances national security. In sum, the advancement and development of political culture elevates national security according to the criteria established in the Second Step of the Revolution statement.

References

- Abbasian, Ali Akbar (2008). *Political Culture in Persian Proverbs and Sayings*. in Persian. Tehran: Akhtaran.
- Abdollahkhani, Ali (2003). *Security Theories*. in Persian. Tehran: Institute for Cultural Studies and International Research of Contemporary Iran.
- Abedi Ardakani, Mohammad (2014). Political Underdevelopment from the Perspective of Elite Political Culture in Iran (1989-2005). in Persian. *Political Science Research Quarterly*, 9(4), 133-169. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.1735790.1393.9.4.5.5>
- Alam, Abdolrahman (1995). Understanding Political Culture. in Persian. *Foreign Policy Quarterly*, 9(4), 1513-1526.
- Almond, G. A., & Powell, B. G. (2017). *Comparative Politics: A Theoretical Framework*. in Persian. Alireza Tayyeb & Vahid Bozorgi. Tehran: Amir Kabir.
- Almond, Gabriel A., Mundt, Robert J., & Powell, Bingham G. (1997). *Comparative politics: A Theoretical Framework*. in Persian. Alireza Tayyeb. Tehran: Center for Public Administration Training.
- Almond, Gabriel and Sidney Verba (1963). *The Civil Culture: political Attitude and Democracy in Five Nations*, Princeton: Princeton University press.

- Azghandi, Alireza (2006). *An Introduction to the Political Sociology of Iran*. in Persian. Tehran: Ghomes.
- Ball, Alan, & Peters, B. Guy (2005). *Modern Politics and Government*. in Persian. Abdolrahman Alam. Tehran: Ghomes.
- Belkeziz, Abdelilah (2000). *The Democratic Transition in the Arab World*, A Group of Researchers: The Democratic Question in the Arab World, The Arab Future Book Series / 19 Center for Arab Unity Studies, 1st edition, Beirut.
- Buza, Barry, Ole Waver and Jaap de Wilde (1998). *Security: A New Framework for Analysis*, London: Lynne Reinner Publisher.
- Glaser, B. and Strauss, A. L (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*, Chicago: Aldine
- Heywood, Andrew (2010). *Politics*. in Persian. Abdolrahman Alam, Trans. Tehran: Ney.
- Honari Latifpour, Yadollah (2001). *Shi'a political Culture and the Islamic Revolution* (2nd ed.). in Persian. Tehran: Islamic Revolution Documentation Center.
- Huntington, Samuel P., & Weiner Myron (2000). *Understanding Political Development*. in Persian. Research Institute for Strategic Studies. Tehran: Research Institute for Strategic Studies.
- Inglehart, Ronald & Norris, Pippa (2008). *Sacred and Secular*. in Persian. Maryam Vatr. Tehran: Kavir.
- Inglehart, Ronald (1994). *Cultural Transformation in Advanced Industrial Society*. in Persian. Maryam Vatr. Tehran: Kavir.
- Inglehart, Ronald & Christian, Welzel (2003). Political Culture and Democracy: Analyzing Cross level Linkages. *Comparative Politics*, 36(1), Octobe 2003, 61-79. DOI:10.2307/4150160
- Inglehart, Ronald (1988). The Renaissance of Political Culture. *The American Political Science Review*, 82(4), 1201-1220. Persistent link: https://EconPapers.repec.org/RePEc:cup:apsrev:v:82:y:1988:i:04:p:1203-1230_19.
- Jabr Hafez, Abdulazim (2023). Political Culture and National Security in Iraq After 2003. in Arabic. *Political Issues*, 1(75), 26-46.
- Jafari, Ali, & Barjali Zadeh, Mohammad (2022). Cyberspace and Globalization: The Scope of Security Threats. in Persian. *National Security*, 12 (44), 361-396. <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.33292538.1401.12.44.12.3>
- Karimi, Ali, & Rezaei, Ahmad (2006). Political Culture of Mazandaran People. in Persian. *Iranian Social Studies*, 1(2), 39-61 <https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.20083653.1385.1.2.2.7>
- Mozaffari, Ayat (2006). Political Culture from the Perspective of the Supreme Leader. in Persian. *Hosoun Quarterly*, 1(7), 66-91.
- Nye, Joseph (2004). *Soft Power*, New York: Public Affairs.
- Pye, Lucian W. (1991). Political Culture and Development. in Persian. Majid Mohammadi. *Nameh-ye Farhang*, 2(1-2), 37-47.
- Pye, Lucian and Sidney Verba (1965). *Political Culture and political Development*, Princeton: Princeton University press.
- Romaniuk, Scott Nicholas (2018). *The SAGE Encyclopedia of Surveillance, Security, and Privacy, Copenhagen School*. Thousand Oaks: SAGE Publications. <http://dx.doi.org/10.4135/9781483359922.n95>.

- Salimi, Hossein, & Shah Mohammadi, Mohammad (2020). The Structural Robustness of the Islamic Republic of Iran's Political System from a Security Perspective (with Emphasis on Political Security). in Persian. *National Security*, 10(37), 279-314. <https://dor.isc.ac/dor/:20.1001.1.33292538.1399.10.37.9.2>
- Strauss, Anselm L., & Corbin, Juliet M. (2014). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. in Persian. Boyuk Mohammadi. Tehran: Institute for Humanities and Cultural Studies.
- Strauss, Anselm L & Juliet Corbin (1990). *Basics of Qualitative Research: Grounded Theory Procedures and Techniques*, SAGE Publications.
- Waltz, Kenneth N. (2013). *Theories of International Politics*. in Persian. Gholamali Cheghenizadeh & Dariush Yousefi, Trans. Tehran: Ministry of Foreign Affairs Publications.

تطوير الثقافة السياسية وتأثيرها علي تعزيز مستوى الأمن الوطني للجمهورية الإسلامية الإيرانية مع التركيز علي بيان الخطوة الثانية للثورة

علي رضا دانايي^١ / محمود الإبراهيمي وركياني^٢ / محمد رضا شهاب^٣

١. طالب دكتوراه، فرع سمنان، جامعة آزاد الإسلامية، سمنان، إيران.

alirezadanaie@yahoo.com

٢. أستاذ مساعد في قسم المعارف الإسلامية، فرع سمنان، كلية العلوم الإنسانية، جامعة سمنان، سمنان، إيران (الكاتب المسؤول).

ebrahimi@semnan.ac.ir

٣. أستاذ مساعد في قسم الاقتصاد، فرع سمنان، جامعة آزاد الإسلامية، سمنان، إيران.

mrshahab@semnan.ac.ir

ملخص البحث	معلومات المادة
تطلق الثقافة السياسية على مجموعة من الاتجاهات والمواقف تجاه النظام السياسي والنخب السياسية في بلد ما. على هذا ونظرا لتأثير نوع الثقافة السياسية ومكوناتها المؤثرة على الأمن الوطني للدول، يهدف البحث الحالي إلى توضيح مكونات الثقافة السياسية المؤثرة على تعزيز مستوى الأمن الوطني للجمهورية الإسلامية الإيرانية، طبقا لبيان الخطوة الثانية للثورة. إن السؤال الرئيسي للبحث هو: ما هي مكونات الثقافة السياسية المؤثرة على تعزيز مستوى الأمن الوطني للجمهورية الإسلامية الإيرانية طبقا لبيان الخطوة الثانية للثورة؟ قد استخدم هذا البحث النوعي، منهج النظرية المجردة وسعى وراء خلق نظرية جديدة بالمقابلات شبه المهيكلية مع الخبراء والمتخصصين في مجال السياسة والعلاقة الدولية. قد وصل البحث في النهاية وبعد إجراء خمس عشرة مقابلة إلى التشبع النظري وخلق نظرية جديدة. تشير نتائج البحث إلى أن هذا يعمل على أساس نموذج وإطار مفاهيمي محدد. وهناك علاقة مباشرة بين تطوير الثقافة السياسية والأمن الوطني للجمهورية الإسلامية، حيث تعزيز مكونات الثقافة السياسية قد يؤدي إلى تقوية الأمن الوطني للبلاد.	نوع المقال: بحث تاريخ الاستلام: ١٤٤٥/٠٦/١٣ تاريخ القبول: ١٤٤٥/١٢/٢٩
الجمهورية الإسلامية الإيرانية، بيان الخطوة الثانية، الثقافة السياسي، الأمن الوطني، الثورة الإسلامية.	الألفاظ المفتاحية
دانايي، علي رضا، محمود الإبراهيمي وركياني و محمد رضا شهاب (١٤٤٦). تطوير الثقافة السياسية وتأثيرها على تعزيز مستوى الأمن الوطني للجمهورية الإسلامية الإيرانية مع التركيز على بيان الخطوة الثانية للثورة. مجلة دراسات الثورة الإسلامية. ٢٢ (١)، ٨٠ - ٤٩. DOI: 10.22034/22.80.43	الاقتباس:
https://doi.org/10.22034/22.80.43	رمز DOI:
جامعة المعارف الإسلامية، قم، إيران.	الناشر:

نشریه علمی

مطالعات انقلاب اسلامی

سال ۲۲، بهار ۱۴۰۴، شماره ۸۰

توسعه فرهنگ سیاسی و تأثیر آن بر ارتقای سطح امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب

علیرضا دانایی^۱ / محمود ابراهیمی ورکیانی^۲ / محمدرضا شهاب^۳

۱. دانشجوی دکتری، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

alirezadanaie@yahoo.com

۲. استادیار گروه معارف اسلامی، واحد سمنان، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران (نویسنده مسئول).

ebrahimi@semnan.ac.ir

۳. استادیار گروه اقتصاد، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران.

mrshahab@semnan.ac.ir

اطلاعات مقاله	چکیده
نوع مقاله: پژوهشی (۸۰ - ۴۹)	فرهنگ سیاسی به مجموعه ایستارها و نگرش‌های افراد به نظام سیاسی و نخبگان سیاسی یک کشور اطلاق می‌شود. بر این اساس و نظر به تأثیر نوع فرهنگ سیاسی و مؤلفه‌های مؤثر آن بر امنیت ملی کشورها، پژوهش حاضر درصدد است به تبیین مؤلفه‌های مؤثر فرهنگ سیاسی در ارتقای سطح امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب بپردازد. سؤال اصلی این پژوهش این است که مؤلفه‌های مؤثر فرهنگ سیاسی در ارتقای سطح امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب کدامند؟ این پژوهش کیفی در تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش گردند تئوری استفاده کرده و تلاش نموده با مصاحبه نیمه‌ساختمند از کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه سیاست و روابط بین‌الملل به خلق یک نظریه جدید بپردازد. این پژوهش در نهایت پس از پانزده مصاحبه به اشباع نظری و خلق نظریه جدید رسیده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که این بر اساس یک الگو و مدل مفهومی خاص عمل می‌کند. بر این اساس و همان‌طور که یافته‌های تحقیق نیز تأیید می‌کند بین توسعه فرهنگ سیاسی و امنیت ملی جمهوری اسلامی رابطه مستقیمی برقرار است و ارتقای مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته می‌تواند منجر به تقویت امنیت ملی کشور شود.
تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۰/۰۶ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۶	واژگان کلیدی جمهوری اسلامی ایران، بیانیه گام دوم، فرهنگ سیاسی، امنیت ملی، انقلاب اسلامی.
استناد:	دانایی، علیرضا، محمود ابراهیمی ورکیانی و محمدرضا شهاب (۱۴۰۴). توسعه فرهنگ سیاسی و تأثیر آن بر ارتقای سطح امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران با تأکید بر بیانیه گام دوم انقلاب. <i>مطالعات انقلاب اسلامی</i> . ۲۲ (۱). ۸۰ - ۴۹. DOI: 10.22034/22.80.43
کد DOI:	https://doi.org/10.22034/22.80.43
ناشر:	دانشگاه معارف اسلامی، قم، ایران.

طرح مسئله

مفهوم فرهنگ سیاسی برخلاف بسیاری از واژه‌ها و مفاهیم علوم اجتماعی و علوم انسانی که فاقد معنای واضح و دارای مدلول‌های متعدّدند، دچار پراکندگی معنایی عمیق و جدی نیست، بلکه معنا و مدلول نسبتاً واحد آن در عبارات متفاوت انعکاس یافته است (کریمی و رضایی، ۱۳۸۵: ۴۱). در دوران معاصر نیز فرهنگ سیاسی مفهومی نسبتاً جدید است و ریشه در تحولات فکری در حوزه اندیشه سیاسی و جامعه‌شناسی سیاسی در دهه ۱۹۵۰ میلادی در غرب دارد. این تحولات ابتدا در حوزه مفهوم‌پردازی ارزشی و خصایص و ویژگی‌های ملی یک قوم یا ملت مفصل‌بندی شد. بخش اعظم سیاست در ذهن ما سامان می‌گیرد و اندیشه‌ها، نگرش‌ها و ارزش‌های ما در مورد سامان‌یابی اجتماعی و امیدها و نگرانی‌های ما در مورد حکومت، به سیاست شکل می‌دهند و باورها، نمادها و ارزش‌های مردم، برداشت آنها را نسبت به فرایندهای سیاسی و نظام‌های سیاسی تنظیم می‌کند. در گذشته این نگرش‌ها و ارزش‌ها را با مفاهیمی چون طبع، سبک، عرف، سنت، ایدئولوژی، روح ملی فرهنگ و منش ملی نام می‌نهادند؛ اما از دهه ۱۹۵۰ میلادی، مفهوم فرهنگ سیاسی به معنای الگوی جهت‌گیری‌ها مطرح شد (هیوود،^۱ ۱۳۸۹: ۲۹۱ - ۲۹۰). فرهنگ سیاسی را در یک عبارت کلی می‌توان به عنوان بخشی از فرهنگ اجتماعی، مجموعه‌ای از نگرش‌ها و جهت‌گیری‌های اعضای یک جامعه نسبت به نظام سیاسی، نخبگان سیاسی و قدرت‌های سیاسی تعریف کرد (ازغندی، ۱۳۸۵: ۷۴).

بر این اساس، پژوهش حاضر با استفاده از مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی و امنیت ملی درصدد تبیین رابطه بین توسعه فرهنگ سیاسی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بوده که البته مؤلفه‌های امنیت ملی را با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب از متن این بیانیه استخراج کرده است. از این رو، این پژوهش ابتدا به بررسی مفهوم فرهنگ سیاسی پرداخته و سپس به بررسی مفهوم امنیت و امنیت ملی پرداخته و این مفهوم را از دیدگاه مهم‌ترین مکتب امنیتی قرن بیستم، یعنی مکتب کپنهاگ، و همچنین دیدگاه‌های مقام معظم رهبری در خصوص امنیت ملی در بیانیه گام دوم مورد بررسی قرار داده است. از دیدگاه مکتب کپنهاگ امنیت اساساً مفهومی بیناذهنی بوده و مسائل مختلف می‌توانند در حوزه امنیت قرار گرفته و امنیتی شوند. امنیتی‌سازی به عنوان مهم‌ترین آموزه مکتب کپنهاگ، مسائل مختلف را از دید سیاستمداران در حوزه امنیتی قرار می‌دهد و ذهنیت سیاستمداران را مهم‌ترین عامل در امنیتی‌سازی یک پدیده در نظر می‌گیرد. این مکتب امنیت را به معنای سنتی آن که امنیت نظامی بود، رد کرده و ابعاد مختلفی برای امنیت در نظر می‌گیرد که شامل ابعاد سیاسی، اقتصادی، نظامی، محیط زیستی و ...

1. Andrew Heywood.

می‌شوند. از دید مکتب کپنهاگ، دولت‌ها تنها مرجع تهدیدکننده امنیت کشورها نبوده و امنیت در دوران جدید بعد فراملی و منطقه‌ای و جهانی پیدا کرده است. از این‌رو، تهدیدات امنیتی نیز جنبه منطقه‌ای و فراملی پیدا کرده‌اند. بر این اساس می‌توان به تحلیل مفاهیم امنیتی بیانیه گام دوم نیز پرداخت که در این بیانیه مسائلی که سابقاً در حوزه مسائل امنیتی قرار نداشتند، امنیتی‌سازی شده و مانند مسائل محیط زیستی در حوزه امنیتی قرار گرفته‌اند. در متن بیانیه گام دوم انقلاب، امنیت دارای ابعاد مختلفی مانند سیاسی، اقتصادی، نظامی، فرهنگی - اجتماعی و محیط زیستی است. بر این اساس، ابعاد نرم‌تر امنیت، مانند اقتصاد، سیاست و فرهنگ و محیط زیست در بیانیه گام دوم برجسته شده که می‌توانند به طور مستقیم از نحوه نگرش و ارزش‌های سیاسی مردم تأثیرپذیر باشند. بنابراین فرهنگ سیاسی می‌تواند بر مجموعه نگرش‌های افراد نسبت به نظام سیاسی و کارکردها و ارزش‌های آن تأثیرگذار بوده و امنیت ملی آن کشور را نیز تحت تأثیر قرار دهد. به همین دلیل پژوهش حاضر درصدد است به تبیین تأثیر توسعه مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران - با نگاهی به بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی - بپردازد و از این دریچه امنیت ملی را مورد تجزیه و تحلیل قرار دهد. پژوهش پیش‌رو به این صورت عمل کرده که ابتدا به تبیین و توضیح دو مفهوم فرهنگ سیاسی و امنیت ملی پرداخته و سپس تأثیر مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی را مورد سنجش قرار داده که شاخص‌های امنیت ملی را از متن بیانیه گام دوم استخراج نموده است. این پژوهش که به روش تئوری داده‌بنیاد صورت گرفته است، سؤال‌های مطرح‌شده را بر اساس بیانیه گام دوم و مؤلفه‌های امنیت‌ساز آن طراحی کرده، به گونه‌ای که پاسخ‌دهندگان تأثیر فرهنگ سیاسی را بر این مقوله‌های امنیت‌ساز مستخرج از بیانیه گام دوم مورد بررسی قرار داده‌اند. همچنین سؤالات پژوهش، ضمن وفاداری به متن بیانیه گام دوم، به گونه‌ای طراحی شده‌اند که مشارکت‌کنندگان را در چارچوب متن بیانیه محصور کرده و پاسخ‌های آنها نیز با نگاه به متن بیانیه ارائه شده است. به همین دلیل راهبردها و پیامدهای ذکرشده در پژوهش، علی‌رغم اینکه از تحلیل مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان مستخرج شده، اما همچنان در چارچوب متن بیانیه گام دوم قرار دارند. پژوهش حاضر پس از مصاحبه با صاحب‌نظران و کارشناسان مسائل سیاسی و روابط بین‌الملل، به روش تئوری‌های داده‌بنیاد به تجزیه و تحلیل این داده‌ها پرداخته است. هدف از تحلیل این داده‌ها سنجش تأثیر توسعه فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب است. این پژوهش ابتدا به روش مصاحبه نیمه‌ساختمند با صاحب‌نظران این حوزه گفت‌وگو کرده، سپس به روش تئوری داده‌بنیاد به کدگذاری و تجزیه و تحلیل داده‌ها پرداخته است. سؤالات طرح‌شده از کارشناسان با نگاه به بیانیه گام دوم انقلاب و نیز نظریات علمی موجود در این زمینه مطرح شده و سپس

یافته‌های تحقیق نیز با نظریات موجود و متن بیانیه گام دوم انقلاب مقایسه شده است تا اعتبار و روایی آنها تأیید شود. در نهایت یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که ارتقای فرهنگ سیاسی باعث ارتقای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب می‌شود. به لحاظ هدف این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی است. این تحقیق که تحقیق کیفی است با استفاده از روش گزند تئوری برای تحلیل داده‌ها و اطلاعات تلاش نموده و با بهره‌برداری از مصاحبه نیمه‌ساختمند از کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه سیاست و روابط بین‌الملل به ارائه مرزهای یک نظریه جدید نائل آید. این پژوهش در نهایت پس از پانزده مصاحبه به اشباع نظری و مرزهای ارائه نظریه جدید رسیده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین ارتقای فرهنگ سیاسی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران رابطه مستقیمی برقرار است. بدین معنی که مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی مانند جامعه متشکل، حقوق شهروندی، مشارکت در تصمیم‌گیری، گفت‌وگوی سیاسی و حکومت پاسخ‌گو، با اتخاذ راهبردهایی مانند افزایش مشارکت سیاسی، تقویت جامعه مدنی، اقتصاد مقاومتی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی در نهایت منجر به ارتقای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس مؤلفه‌های امنیت ملی ذکر شده در بیانیه گام دوم می‌شوند. این پژوهش با مقایسه مستمر داده‌ها با نظریات علمی معتبر و متن بیانیه گام دوم، نهایتاً اعتبار نظریه خلق شده را تأیید کرده و نشان داد که ارتقای فرهنگ سیاسی بر اساس معیارهای موجود در متن بیانیه گام دوم انقلاب باعث ارتقای امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران می‌شود.

پیشینه تحقیق

در زمینه بررسی رابطه تعاملی میان دو متغیر توسعه فرهنگ سیاسی و امنیت ملی در جمهوری اسلامی ایران، پیشینه پژوهشی اندکی وجود دارد، ولی تألیفات فراوانی به طور جدا از هم و پراکنده منتشر شده است. علاوه بر این، نکته برجسته و متمایز این پژوهش نسبت به تحقیقات قبلی بهره‌گیری از بیانیه گام دوم مقام معظم رهبری و توصیه‌های راهبردی معظم‌له در تبیین رابطه بین دو متغیر این پژوهش می‌باشد. در ادامه به برخی از پژوهش‌های انجام شده پرداخته می‌شود:

کتاب **امنیت ملی** نوشته قباد حاجی‌زاده (۱۳۹۸) شاخصه‌هایی چون توسعه سیاسی و امنیت ملی، احزاب سیاسی و مطبوعات را مورد بررسی قرار می‌دهد. توسعه سیاسی و امنیت ملی دو متغیر کلیدی کتاب **امنیت ملی** را در بر می‌گیرند. سپس نویسنده کوشیده است تا با تبیین توسعه سیاسی و استفاده از نظریه‌های کلاسیک در این حوزه به نقش کلیدی آن در امنیت ملی بپردازد.

نظری و عیوضی در سال ۱۳۹۶ در مقاله‌ای با عنوان «توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت»، راهکارهای مطلوب توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت به منظور بهبود روند

توسعه سیاسی در کشور را مطرح کرده‌اند. آنها نتیجه گرفته‌اند که مواردی چون توجه به قانون، تغییر الگوی آموزش از سطوح پایه، توسعه فعالیت‌های حزبی و خودشناسی بر پایه مصادیق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت که عبارتند از عزت، کرامت، بصیرت، پاسخ‌گویی و مسئولیت‌پذیری؛ راهکارهای مطلوبی به شمار می‌آیند که می‌توانند روند توسعه سیاسی در کشور را بهبود بخشند (عیوضی، ۱۳۹۶).

جان ندروین پیترز در کتاب *نظریه توسعه: فرهنگ اقتصاد جامعه* (۱۳۹۷) خوانش متفاوتی از دوران تاریخی نظریه توسعه دارد و به بعد فرهنگی توسعه نیز بسیار توجه دارد. این کتاب نگاهی به تغییرات ایجادشده در آگاهی و دانش توسعه در صدوپنجاه سال گذشته دارد و سه دوره اصلی توسعه را مورد بحث قرار می‌دهد. نخستین آنها به ظهور توسعه از دهه ۱۸۰۰ اختصاص یافته، دوره دوم شامل اجماع کنیزی از دهه ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۰ می‌باشد و در آخرین مرحله مهم‌ترین حوادث و ویژگی‌های عصر جدید، یعنی نولیبرالیسم حاصل از اجماع واشنگتن از دهه ۱۹۸۰ تا ۲۰۰۰ مورد بررسی قرار گرفته است.

«تحقق توسعه سیاسی در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت» عنوان مقاله حسن عزیزی، اسماعیل شفیعی و علیرضا گلشنی (۱۳۹۷) است. هدف پژوهش حاضر این است که ضرورت و اهمیت توسعه سیاسی را در چهارچوب الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت مورد تأکید قرار دهد و اصول و مبانی و چگونگی تحقق آن را ترسیم کند. این پژوهش با تبیین شاخص‌های زیربنایی توسعه سیاسی، چگونگی اراده تحقق آن را در جامعه مورد توجه قرار می‌دهد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد شاخص‌های توسعه سیاسی در این الگو منطبق بر شریعت بوده، با پابندی به اجرای عدالت در فضای سیاست‌گذاری جامعه، زمینه توسعه سیاسی مطلوب فراهم می‌شود.

حمیدرضا اسماعیلی (۱۳۸۹) در فصل نخست کتاب *انقلاب و فرهنگ سیاسی ایران*، به مباحث نظری «فرهنگ» و «فرهنگ سیاسی» پرداخته است. در فصل دوم بنا به ضرورت‌های روش‌شناسانه و نوع دریافتی که نویسنده از فرهنگ سیاسی دارد، زمینه‌های تاریخی شکل‌گیری فرهنگ سیاسی ایران در دوره صفوی و مشروطه بررسی شده است. در فصل سوم که به دو قسمت «فرهنگ سیاسی جامعه» و «فرهنگ سیاسی هیئت حاکم پهلوی» تقسیم شده، به طور مبسوط «فرهنگ سیاسی» هر دو قسمت بیان و توصیف شده است.

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، پژوهش‌های ذکرشده هیچ‌کدام به طور خاص به بررسی تأثیر فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی و خصوصاً امنیت ملی بر اساس بیانیه گام دوم نپرداخته‌اند. ازاین‌رو، پژوهش حاضر درصدد است تا به بررسی تأثیر فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب بپردازد.

تعریف مفاهیم

چارچوب تئوریک مورد استفاده در این پژوهش مفهوم «فرهنگ سیاسی» است. در این پژوهش سعی شده است ابتدا به بررسی مفهوم فرهنگ سیاسی از دیدگاه متفکرین و اندیشمندان مختلف پرداخته و سپس، گونه‌بندی و تقسیم‌بندی‌های مختلف فرهنگ سیاسی از دیدگاه متفکرین مختلف مورد بررسی قرار گیرد و در نهایت به بررسی مفهوم امنیت پرداخته شود.

۱. مفهوم فرهنگ سیاسی

گابریل آلموند^۱ نخستین اندیشمندی است که در سال ۱۹۵۶ م. طی تلاش اولیه‌ای که برای طبقه‌بندی و مقایسه نظام‌های سیاسی صورت داد، مفهوم «فرهنگ سیاسی» را در ادبیات توسعه سیاسی وارد کرد و سپس آلموند و وربا^۲ در کتاب **فرهنگ مدنی**، مفهوم‌بندی خود را از فرهنگ سیاسی منقح‌تر ساختند و از آن برای بررسی و بازپرسش تجربی ایستارهای موجود در پنج کشور بهره گرفتند. بعدها علاوه بر وربا و همکارانش، افرادی مانند رونالد اینگلههارت^۳، ساموئل بارنز^۴، رابرت پاتنام^۵ و... با انجام دادن مطالعات آزمایشی تطبیقی، بحث مشارکت سیاسی توده‌ها و ارتباط آنها با گروه‌های نخبه و فرهنگ سیاسی توده‌ها در جوامع پیشرفته صنعتی را مورد توجه قرار دادند (واینر و هانتینگتون^۶، ۱۳۷۹: ۴۸۳ - ۴۸۲). در این مطالعات، آنان تلاش کردند تا جنبه‌هایی از فرهنگ را که ذاتاً سیاسی هستند، و به ویژه طریقه‌ای که در آن اعضای یک جامعه روابط سیاسی را تصور یا درک می‌کنند، تشخیص دهند.

هر فرهنگ سیاسی توزیع خاصی از ایستارها، ارزش‌ها، احساسات، اطلاعات و مهارت‌های سیاسی است. همان گونه که ایستارهای افراد بر اعمال آنها تأثیر می‌گذارد، فرهنگ سیاسی یک ملت نیز بر رفتار شهروندان و رهبران آن در سراسر نظام سیاسی تأثیر می‌گذارد (آلموند، رابرت جی و بینگهام پاول^۷، ۱۳۷۶: ۷۱). به عقیده پاول، فرهنگ سیاسی ترکیب ایستارها، اعتقادات، شور و احساس و ارزش‌های جامعه است که با نظام سیاسی و مسائل ارتباط دارد. همچنین پای و وربا در تعریف فرهنگ سیاسی آورده‌اند:

فرهنگ سیاسی از نظام اعتقادی تجربی، نمادهای معنادار و ارزش‌هایی که نمایانگر کیفیت انجام فعالیت‌های سیاسی‌اند تشکیل می‌یابد (عالم، ۱۳۷۴: ۱۵۴۲).

-
1. Almond Gabriel.
 2. Almond Gabriel and Sidney Verba.
 3. Inglehart Ronald.
 4. Samuel Barenz.
 5. Robert D. Putnam.
 6. Weiner and Huntington.
 7. Almond, Robert J. and Bingham Powell.

از نظر آلموند و پاول فرهنگ سیاسی عبارت است از الگوی ایستارها و سمت‌گیری‌های فردی اعضای یک نظام سیاسی در قبال سیاست، و نیز قلمرویی ذهنی که شالوده‌ساز و معنابخش کنش‌های سیاسی می‌باشد (آلموند و پاول،^۱ ۱۳۹۶: ۵۰). سیدنی وربا^۲ از محققان و پیشگامان حوزه مطالعات فرهنگ سیاسی در بحث از فرهنگ سیاسی و رابطه آن با کنش و رفتار سیاسی، فرهنگ سیاسی را «نظام باورهای تجربه‌پذیر، نمادها و ارزش‌هایی می‌داند که پایه و مبنای کنش سیاسی است». وی به تبع آلموند، بر این عقیده است که فرهنگ سیاسی می‌خواهد بین تجزیه و تحلیل خرد (جنبه‌های روان‌شناختی رفتار سیاسی فرد) و تجزیه و تحلیل کلان (جامعه‌شناسی سیاسی) پل بزند (هنری لطیف‌پور، ۱۳۸۰: ۲۶). سیدنی وربا معتقد بود که فرهنگ سیاسی از منظومه‌ای از باورهای تجربی، نمادهای گویا و ارزش‌هایی تشکیل یافته است که بستر تحقق کنش سیاسی را مشخص می‌سازند (عابدی اردکانی، ۱۳۹۳: ۱۴۳).

آلن بال^۳ فرهنگ سیاسی را ترکیبی از امتیازها و ترجیحات، اعتقادات، شور و احساس و ارزش‌های جامعه معرفی می‌کند که با نظام سیاسی و مسائل سیاسی ارتباط دارد (بال و گای،^۴ ۱۳۸۴: ۵۶). از دیگر نظریه‌پردازان فرهنگ سیاسی می‌توان از لوسین پای^۵ نام برد که فرهنگ سیاسی را این‌گونه تعریف کرده است:

فرهنگ سیاسی نوعی قلمرو ذهنی نظم‌یافته برای سیاست ارائه می‌کند که می‌توان آن را در دو سطح سراغ گرفت. فرهنگ سیاسی به فرد همان راهنماهای کنترل‌کننده‌ای را که برای رفتار سیاسی مؤثر لازم است، می‌بخشد و در اختیار جمع نیز نوعی ساختار سیستماتیک از ارزش‌ها و ملاحظات عقلانی را قرار می‌دهد که انسجام عملکرد نمادها و سازمان‌ها را تضمین می‌کند (پای و وربا،^۶ ۱۹۶۵: ۷).

از این‌رو، نگرش‌ها و ارزش‌های سیاسی یک فرد می‌تواند بر جهت‌گیری‌های سیاسی و حتی زیست سیاسی او تأثیرگذار باشد. این نگرش‌ها و ارزش‌ها می‌تواند طیف متنوعی بوده و بر اساس این ارزش‌ها، اقدام به دسته‌بندی فرهنگ سیاسی و ذکر انواع آن نمود.

۲. فرهنگ سیاسی از دیدگاه مقام معظم رهبری

رهبر معظم انقلاب اسلامی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در موارد متعددی از فرهنگ سیاسی سخن گفته‌اند، اهمیت فرهنگ سیاسی، انواع فرهنگ سیاسی، ویژگی‌های فرهنگ‌های سیاسی مختلف، تفاوت فرهنگ

1. Almond and Powell.
2. Sidney Verba.
3. Alan E. Ball.
4. Alan Ball and Guy Peters.
5. Lucien Pye.
6. Pye and Verba.

سیاسی اسلامی با فرهنگ سیاسی استبدادی و غربی و نقش انقلاب اسلامی در فرهنگ سیاسی ایران و مسلمانان از مباحث ایشان است؛ از جمله در اشاره به مسائل فرهنگ سیاسی می‌فرمایند: «ادب زمامداران، اخلاق زمامداری در کشور ما، یکی از مسائل فرهنگ سیاسی این است». در جای دیگر سلطه فرهنگی را به عنوان مسئله فرهنگ سیاسی طرح می‌کنند و درباره فرهنگ سیاسی امروز جهان می‌فرمایند: «فرهنگ سیاسی امروز عالم، فرهنگ قدرت‌گرایی و قدرت‌طلبی است». همچنین از ولایت، کرامت‌بخشی به مردم، مردم‌سالاری دینی، نفی حاکمیت زور و سلطه، آزادی و آزادگی به عنوان مبانی فرهنگ سیاسی در نظام جمهوری اسلامی ایران یاد می‌کنند. معظم له حتی پیشنهاد تشکیل سمینار مستقلی درباره فرهنگ سیاسی اسلامی ایران برای تبیین نکات برجسته آن ارائه می‌دهند. با الهام از سخنان آیت‌الله خامنه‌ای، فرهنگ سیاسی را مجموعه «دستاوردهای ذهنی نسبتاً پایدار و تجلی عینی آنها در حوزه سیاست» تعریف می‌کنیم که در عقاید، ارزش‌ها، ادبیات، اخلاق، دانش، سنت‌ها، آداب، هنر، احساسات و گرایش‌های سیاسی یک فرد، گروه و یا ملت ریشه دارد. رهبر معظم انقلاب اسلامی از یک سو ویژگی‌های فرهنگ سیاسی مثبت و مطلوب و از سوی دیگر ویژگی‌های فرهنگ سیاسی منفی را به شرح زیر یادآور می‌شوند:

الف) ویژگی‌های فرهنگ سیاسی مثبت: ایمان به خدا، خضوع در مقابل حق، حق‌شناسی، ادب حاکمان و اخلاق زمامداران، استقلال، نه شرقی نه غربی بودن، حاکمیت پرهیزگاران، ولایت‌محوری، مردم‌سالاری دینی، کرامت‌بخشی به مردم، عدالت و آزادی، احیای ارزش‌ها، اصول‌گرایی و آرمان‌خواهی، اعتماد به نفس، وجدان کاری، قانون‌گرایی، مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی امانت‌داری، نظارت و فرصت‌شناسی.

ب) ویژگی‌های فرهنگ سیاسی منفی: قدرت‌گرایی، قدرت‌طلبی، حزب‌بازی، شخصیت‌سازی کاذب، سلطه‌طلبی، بی‌اعتنایی به مردم، امتیازطلبی طبقه حاکم، پذیرش نظام جهانی سلطه، حاکمیت زور و اقتدار، اسارت و عبودیت انسان‌ها، استبداد و انحصارطلبی، بی‌اعتنایی به شخصیت زن، فساد سیاسی، مادی‌گرایی و نفی معنویت، دشمنی با ارزش‌ها و فضایل انسانی، جدایی دین و اخلاق و معنویت از سیاست.

همچنین از آنجا که شناخت صحیح فرهنگ سیاسی از منظر رهبر انقلاب، بدون درک رابطه دین و سیاست از نگاه ایشان ناممکن است، به این موضوع نیز پرداخته خواهد شد. در نگاه معظم له وحدت دین و سیاست با چهار دلیل زیر اثبات می‌شود: ۱. سیره سیاسی انبیای الهی؛ ۲. ماهیت آیات قرآنی؛ ۳. هدف احکام الهی؛ ۴. ولایت و سیره ائمه اطهار (علیهم‌السلام). تز جدایی دین از سیاست در غرب از نظر رهبر انقلاب ناشی از عملکرد منفی کلیسا و مبارزه با افکار نوی علما و دانشمندان بوده است و سپس این فکر را در

دنیای اسلامی بین روشنفکران ترویج کرده‌اند. معظم‌له همچنین به نقش احیاگر انقلاب اسلامی امام خمینی در پیوند نوین دین و سیاست و به تعبیر دقیق‌تر احیای وحدت دین و سیاست اشاره می‌کنند و به نقش مهم آن در احیای اسلام سیاسی و گرایش به اسلام در جهان معاصر توجه جدی می‌نماید. با توجه به نگاه رهبری در تعامل دین و سیاست، باید گفت، فرهنگ سیاسی اسلامی ریشه در وحدت دین و سیاست دارد و هر گونه جدایی از دین آن را از هویت اصلی خود تهی نموده، بی‌اعتبار می‌سازد. فرهنگ سیاسی ناشی از سکولاریزم، فرهنگی وارداتی، بیگانه و غیراسلامی است. سکولاریزم با توجه به سیره انبیا، امامان معصوم، اهداف دین اسلام و ماهیت آیات قرآن کریم، با روح اسلام در تضاد است. فرهنگ سیاسی اسلامی در زمین دین ریشه دارد و فهم آن در منظر رهبر معظم انقلاب مشروط به درک این اساس و نظریه وحدت دین و سیاست است (مظفری، ۱۳۸۵: ۵ - ۳).

۳. مفهوم امنیت ملی

در این پژوهش امنیت ملی از دیدگاه مطالعات امنیتی مکتب کپنهاگ تعریف شده است. در مکتب کپنهاگ امنیت در پنج بعد نظامی، اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، و زیست محیطی تقسیم‌بندی می‌شود. البته از دیدگاه باری بوزان^۱ ابعاد پنج‌گانه امنیت از یکدیگر جدا نیستند و آنها در یک وابستگی متقابل به سر می‌برند. تأمین یک بعد از امنیت مستلزم پرداختن و تأمین دیگر ابعاد امنیت است. در صورتی که یکی از ابعاد امنیت از بین رفته یا مخدوش گردد، می‌تواند سایر ابعاد امنیت را تحت شعاع خود قرار دهد. از نظر این مکتب، در عین چندبعدی شدن امنیت، تهدیدها دیگر محدود به مرزهای یک کشور نیست و این ناشی از وابستگی متقابل است. دگرگونی در شکل و ماهیت تهدیدها منجر به افزایش وابستگی میان بازیگران نظام بین‌الملل شده است (والتز،^۲ ۱۳۹۲: ۲۱۵ - ۲۱۱).

در بسیاری از منابع، امنیت ملی با مصادیقی مانند استقلال، ثبات سیاسی و حفاظت از تمامیت ارضی و منافع ملی در برابر تهدیدات خارجی مرتبط است؛ از این‌رو تعریف امنیت ملی در هر کشور با توجه به منافع و ارزش‌های ملی، ایدئولوژی نظام سیاسی حاکم و نحوه تعامل با دیگر کشورها متفاوت است (جعفری و برجعلی‌زاده، ۱۴۰۱: ۱۳).

امنیتی‌سازی^۳ یکی از مفاهیم و ویژگی‌های اساسی مکتب کپنهاگ است و تعریف امنیت به عنوان «کنش گفتاری» مرکز ثقل مفهوم امنیتی‌سازی است که در آن بازیگران مسائل منظم سیاست را در

1. Buzan.

2. Waltz.

3. Securitization.

سطح داخلی به موضوعاتی از سیاست‌های عالی تبدیل می‌کنند که در سطح ملی بر کشورها تأثیر می‌گذارد (به عنوان مثال وقتی مسئله امنیت ملی مطرح می‌شود). این مکتب معتقد است که امنیت یک پدیده «برساخت اجتماعی» و اساساً ذهنی است و این دیدگاه را در مورد امنیت و مسائل امنیتی ترویج می‌دهد (رومانیاک،^۱ ۲۰۱۸: ۳ - ۲).

از دیدگاه مکتب کپنهاگ، دو شاخصه کنشگر امنیتی‌ساز و کنشگر کارآمد به طور عینی و با «کنش گفتاری» قابل کشف نیست، بلکه موضوعات امنیتی در روندها و رویه‌ها شکل می‌گیرند و ساخته می‌شوند. در نهایت از بحث امنیتی‌سازی می‌توان چند نتیجه گرفت: اول آن که امنیتی‌سازی یک گزینه سیاسی است؛ دوماً امنیت پدیده‌ای قابل اکتشاف نمی‌باشد، بلکه ساخته می‌شود و شکل می‌گیرد؛ سوماً امنیتی‌سازی بیانگر نوعی ضرورت یا انتخاب جهت‌دار مسئله است؛ و چهارماً امنیتی‌سازی با مفهوم امنیت ایجابی متفاوت است (بوزان، ویور و جاپ،^۲ ۱۹۹۸: ۳۱).

امنیتی‌سازی^۳ یکی از مفاهیم و ویژگی‌های اساسی مکتب کپنهاگ است و تعریف امنیت به عنوان «کنش گفتاری» مرکز ثقل مفهوم امنیتی‌سازی است که در آن بازیگران مسائل منظم سیاست را در سطح داخلی به موضوعاتی از سیاست‌های عالی تبدیل می‌کنند که در سطح ملی بر کشورها تأثیر می‌گذارد (به عنوان مثال وقتی مسئله امنیت ملی مطرح می‌شود). در چهارچوب مفهوم امنیتی‌سازی، دو شرط می‌تواند مسئله یا موضوعی را امنیتی کند: نخست، «گفتمان امنیتی‌ساز» و شکستن قواعد و رویه‌های جاری و موجود گفتمان امنیتی‌ساز که خود «کنشگران امنیت‌ساز» و «کنشگران کارآمد» را شامل می‌شود. کنشگران یا بازیگران امنیت‌ساز فرد یا گروهی را شامل می‌شود که مسائل یا موضوعات را با بیان این مسئله که چیزی از منظر وجودی در معرض تهدید است، امنیتی می‌سازند. کنشگران یا بازیگران کارآمد صرفاً در حوزه امنیت بر تصمیمات تأثیرگذار هستند. از طرف دیگر، تنها مرجع امنیتی‌سازی یک موضوع، کنشگر امنیت‌ساز است و «کنش گفتاری» نیز در همین‌جا معنا پیدا می‌کند (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۲: ۱۵۰).

از دیدگاه مکتب کپنهاگ، دو شاخصه کنشگر امنیتی‌ساز و کنشگر کارآمد به طور عینی و با «کنش گفتاری» قابل کشف نیست، بلکه موضوعات امنیتی در روندها و رویه‌ها شکل می‌گیرند و ساخته می‌شوند. چنانچه کنشگری، خواه دولت یا فرد، موضوع یا مسئله‌ای را امنیتی اعلام کند، نخستین مرحله از آن انجام گرفته است؛ اما این اعلام به خودی خود مسئله‌ای را امنیتی نمی‌سازد و آن مسئله اگر در

1. Romaniuk.

2. Buzan, Barry, Ole Waver and Jaap de Wilde.

3. Securitization.

آستانه امنیتی شدن باشد، باید از مرز رویه‌ها و قوانین و مقررات کشور مورد نظر تخطی کرده و عبور کند (بوزان و دیگران، همان: ۳۰).

همان‌طور که از آموزه‌های مکتب کپنهاگ برمی‌آید، امنیت ملی دیگر به مفهوم سنتی آن، یعنی امنیت نظامی، در نظر گرفته نمی‌شود، بلکه امنیت پدیده‌ای چندبعدی است که این ابعاد از امنیت ملی به خوبی در متن بیانیه گام دوم انقلاب از طرف رهبر معظم انقلاب آیت‌الله خامنه‌ای نیز به خوبی دیده می‌شود. بر اساس متن بیانیه گام دوم انقلاب، امنیت در جمهوری اسلامی دارای ابعاد سیاسی، اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، نظامی و محیط زیستی است. بر این اساس، امنیت باید به عنوان یک پدیده چندوجهی در نظر گرفته شده و تأمین امنیت ملی مستلزم تأمین ابعاد مختلف امنیت در متن بیانیه گام دوم انقلاب است. امنیت در این بیانیه فقط از طریق عوامل نظامی تأمین نمی‌شود، بلکه مشارکت سیاسی و مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها یکی از ارکان مهم امنیت ملی به معنای امنیت سیاسی است. همچنین اتخاذ الگوی اقتصاد مقاومتی به عنوان راهکار مقابله با تحریم‌های غرب و خنثی‌سازی آنها، بعد دیگری از امنیت را تأمین می‌کند که شامل امنیت اقتصادی می‌شود. در متن بیانیه گام دوم و نیز در بیانات رهبر معظم انقلاب، بعد جدید امنیت که کمتر به آن توجه شده است، یعنی امنیت محیط زیستی، نیز بسیار مورد تأکید قرار گرفته است، تا آنجا که معظم‌له مسئله محیط زیست را یک وظیفه حاکمیتی می‌داند؛ چراکه حفاظت از محیط زیست می‌تواند باعث تقویت بنیه اقتصادی و سلامت جسمی و روانی مردم شود (متن بیانیه گام دوم انقلاب، ۱۴۰۰). در بسیاری از منابع، امنیت ملی با مصادیقی مانند استقلال، ثبات سیاسی و حفاظت از تمامیت ارضی و منافع ملی در برابر تهدیدات خارجی مرتبط است؛ از این‌رو تعریف امنیت ملی در هر کشور با توجه به منافع و ارزش‌های ملی، ایدئولوژی نظام سیاسی حاکم و نحوه تعامل با دیگر کشورها متفاوت است.

۴. رابطه فرهنگ سیاسی و امنیت ملی

فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته و مشارکتی باعث می‌شود که شهروندان دولت احساس اطمینان کنند، از رضایت و امنیت و ثبات روانی برخوردار باشند؛ با شکایت و ابراز نارضایتی نسبت به آنچه در کشور خود با فرهنگ سیاسی رها از تبعیت اتفاق می‌افتد، احساس آرامش کنند. احساس امنیت فرهنگی فرد، او را در جای خود قرار می‌دهد تا به عزت، انسانیت و جاه‌طلبی فرهنگی و فکری خود دست یابد و سپس این احساس با تقویت توانایی مقابله با چالش‌هایی که می‌تواند سیستم را تحت تأثیر قرار دهد، امنیت ملی را تحکیم می‌کند. فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته و دموکراتیک از منظر امنیت ملی شامل رویکردی ضروری برای همزیستی و اعمال قانون اساسی و آزادی‌های قانونی عمومی است. از آنجایی که هر نظام اجتماعی

عمدتاً از گروهی از خرده‌نظام‌ها تشکیل می‌شود که جامعه آنها را بر حسب نیازها یا اهداف خود ارزیابی می‌کند، پس آن - نظام - از خرده‌فرهنگ‌ها تشکیل می‌شود و فرهنگ سیاسی خرده‌فرهنگی است که تحت تأثیر مؤلفه‌های خرده‌فرهنگ است. تا آنجا که به فرهنگ سیاسی و تأثیر آن بر امنیت ملی مربوط می‌شود، رژیم‌های سیاسی غیردموکراتیک سیاست‌های محدودیت، پیشگیری، مسدود کردن، سرکوب و سرکوب اشکال بیان، آزادی‌ها و حقوق مدنی و سیاسی را اتخاذ می‌کنند که بر امنیت و امنیت ملی تأثیر منفی می‌گذارد و شورش‌ها به طور ضمنی از نظر امنیتی پدید می‌آیند و مخالفت با این رژیم‌ها منجر به بی‌ثباتی سیاسی، اجتماعی و اقتصادی می‌شود. فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته که مشخصه نظام‌های سیاسی دموکراتیک است، آگاهانه و روشنفکرانه است و از نظر فرهنگی در تولید فرهنگ و خلاقیتی که با نقیصه همراه بود یا از آن حمایت می‌شد رونق گرفت. برای ارزیابی این نظام، فرهنگ انتقادی وجود دارد که اگر با موفقیت در سیاست‌هایش همراه باشد، افکار عمومی گسترده‌ای را شکل می‌دهد؛ زیرا این نظام‌ها به افراد اجازه نقادی می‌دهند و فضایی برای آزادی‌های فرهنگی و فکری ایجاد و از آن حمایت می‌کنند که این امر منجر به تولید اشکال مختلف خلاقیت و تولیدات فرهنگی و فکری و بیان آنها می‌شود. بنابراین، این ارزش‌های دموکراتیک و فرهنگ سیاسی مشارکتی که فرهنگی توسعه‌یافته است، به دنبال فراهم کردن فضای امن در جامعه و تلاش برای حفظ حریم فرهنگی، آزادی بیان، عقیده و قلم آزاد است که به ثبات سیاسی، اجتماعی و فرهنگی می‌انجامد (جبر حافظ، ۲۰۲۳: ۴۱ - ۴۰).

فرهنگ سیاسی مشارکتی (مشارکت‌کننده) در جوامع پیشرفته با سیستم‌های سیاسی دموکراتیک تثبیت شده حاکم است؛ زیرا اعضای این جوامع به‌طور کلی دارای نگرش‌های ادراکی، شناختی، عاطفی و ارزیابی نسبت به سیستم سیاسی هستند که نشان‌دهنده سطح بالایی از آگاهی از امور سیاسی و نقش مثبت و مؤثر آنها همراه با اعمال نفوذ افراد از طریق شرکت در انتخابات یا اعتراضات/تظاهرات برای بیان یک موضوع / مسئله سیاسی / اقتصادی، اجتماعی / خدماتی، مرتبط با منافع عمومی هستند. علاوه بر این، افراد در فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته مشغول انجام فعالیت‌های سیاسی از طریق وابستگی به احزاب سیاسی یا گروه‌های فشار و ذی‌نفوذ، برای مشارکت سیاسی و شکل دادن به افکار عمومی که قدرت حکومت را تحت فشار قرار می‌دهد، هستند. این فرهنگ مربوط به ساختار دموکراتیک است و قواعد عملکرد صحیح دموکراتیک را نمی‌توان در چارچوب یک ساختار سیاسی ایجاد و استقرار داد، مگر اینکه ساختار فرهنگ سیاسی این جوامع تا سطح قوانین و اصول عمیق بالا رود. این فرهنگ سیاسی همراه با اصول و مفاهیمی است که مبتنی بر اعتقاد به اصل شهروندی و حقوق و امتیازات انسانی ناشی از آن است. اصول شهروندی با احساس و توانایی سیاسی، اعتقاد به سودمندی مشارکت سیاسی، مدارای

سیاسی و فکری و در دسترس بودن روحیه ابتکار عمل، شخصیت‌گرایی و اعتماد سیاسی فرهنگ مشارکت و مشارکت سیاسی و توانایی فرد همراه است؛ شهروند از این امر آگاه است و آن را در فرایند ورودی توسعه می‌دهد و قرار است این تحول با امور اجتماعی / سیاسی مرتبط باشد؛ تربیتی که ارزش‌های آزادی را گسترش می‌دهد: گفت‌وگو، به رسمیت شناختن دیگری، و تساهل فکری / فرهنگی (Belkeziz, 2000: 15).

فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته (مشارکتی) که هدف آن برقراری قواعد نظام سیاسی دموکراتیک است، فرهنگی است که جایگزین گرایش مطلق اقتدارگرایانه در آگاهی سیاسی می‌شود و با اجماع، سازش، قرارداد، جایگزین قواعد استبداد، انحصار، الغا و ادغام می‌شود. و این امر میدان سیاسی را به روی مشارکت طبیعی جامعه می‌گشاید که باعث می‌شود قدرت به گردش مسالمت‌آمیز احترام بگذارد. پرورش فرهنگ سیاسی مشارکتی (مشارکت) با گسترش یادگیری و آموزش همراه بوده و برنامه‌های آن مرتبط با فرهنگ مدنی و حقوقی است که مردم را از حقوق طبیعی و قانونی خود آگاه می‌سازد. توسعه فرهنگ سیاسی، ضمن کسب ایده‌های سیاسی مدرن و معاصر، امکان صحبت در مورد شکل‌گیری فرهنگ سیاسی دموکراتیک را فراهم می‌کند. توسعه فرهنگ سیاسی، باعث غنی‌سازی عرصه‌های سیاسی و فرهنگی شده و با بازتولید فرهنگ سیاسی‌ای که به دموکراسی مساعدت می‌کند، و با ایجاد شرایط برای ذهنیت و عینیت تولید امکان دگرگونی دموکراتیک و همچنین نقش جامعه مدنی در ایفای نقش خود در گسترش فرهنگ سیاسی دموکراتیک، به تحقق دموکراسی و امنیت ملی کمک می‌کند (جبر حافظ، ۲۰۲۳: ۴۲ - ۴۱).

همان‌طور که ملاحظه می‌شود، امنیت ملی به عنوان یک بر ساخت و یک مسئله ذهنی در آموزه‌های مکتب کپنهاگ به خوبی می‌تواند مؤثر از مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی یک کشور و نوع نگرش آنها به مسائل سیاسی جاری باشد. یک فرهنگ سیاسی مترقی و توسعه‌یافته می‌تواند به تمام ابعاد امنیت به معنای نوین آن کمک کند. در یک فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، مشارکت سیاسی مردم و حق تعیین سرنوشت آنها، مهم‌ترین عامل بقا و دوام سیستم سیاسی است. امنیت به مفهوم سیاسی آن به شدت متأثر از میزان مشارکت سیاسی شهروندان است. هر چه میزان مشارکت سیاسی شهروندان بیشتر باشد، مقبولیت نظام سیاسی بیشتر شده و شکاف دولت - ملت بیشتر ترمیم می‌شود. در یک فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته حکومت باید مسئولیت‌پذیر بوده و پاسخ‌گوی عملکرد خود باشد و این امر در بیانیه گام دوم انقلاب نیز به خوبی ذکر شده است؛ آنجا که وظیفه نظارت شهروندان بر حکومت و امر به معروف و نهی از منکر حاکمان ذکر شده است. مشارکت سیاسی شهروندان در کنار پاسخ‌گویی حکومت می‌تواند به تقویت جامعه مدنی و همچنین تقویت حکومت بینجامد. اجماع بر سر منافع ملی بین نخبگان سیاسی و

شهروندان که از ویژگی‌های فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته است می‌تواند به همبستگی ملی و ارتقای امنیت ملی منجر شود. انسجام و همبستگی ملی به عنوان یکی از مؤلفه‌های قدرت و امنیت ملی در متن بیانیه گام دوم نیز بیان شده است. همچنین مشروعیت سیستم سیاسی و خلق ایستارها و ارزش‌های سیاسی مشترک بین شهروندان و سیستم سیاسی می‌تواند به افزایش قدرت نرم یک کشور منجر شود؛ کما اینکه بسیاری از آموزه‌ها و ارزش‌های انقلاب اسلامی ایران مانند دفاع از مظلوم، مبارزه با استکبار جهانی و... امروزه منبع قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران در داخل کشور و همچنین در برخی کشورهای منطقه هستند؛ تا جایی که محور مقاومت که مهم‌ترین بازوی امنیتی جمهوری اسلامی و نماد قدرت‌نمایی آن در منطقه است، تا حد زیادی زاینده همین قدرت نرم و ارزش‌های انقلابی جمهوری اسلامی است. در نتیجه می‌توان گفت مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته در ذات خود امنیت‌آفرین هستند و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، چه در داخل و چه در خارج، تا حد زیادی نتیجه همین ارزش‌ها و ایستارهای مشترک حکومت و شهروندان است.

روش‌شناسی تحقیق

در انجام این پژوهش از روش تحقیق کیفی استفاده شده است. این تحقیق از نوع تحقیقات بنیادی - کاربردی است. همچنین این پژوهش از نوع مطالعات اکتشافی بوده و گردآوری اطلاعات به روش کتابخانه‌ای و میدانی انجام گرفته است. در گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای این پژوهش از ابزارهایی مانند فیش‌برداری و منابع اینترنتی استفاده شده است. در گردآوری اطلاعات میدانی پژوهش از ابزار مصاحبه و پرسش‌نامه نیمه‌ساختمند استفاده شده است. جامعه آماری این پژوهش کارشناسان حوزه علوم سیاسی و روابط بین‌الملل و خبرگان و اساتید و کارشناسان امنیتی جمهوری اسلامی ایران می‌باشند. نمونه آماری در این پژوهش هدفمند و نظری است.

در این پژوهش نمونه‌گیری به روش هدفمند و گلوله برفی انجام گرفته است. نمونه‌گیری گلوله برفی یک روش نمونه‌گیری است که واحدهای نمونه ضمن ارائه اطلاعات در مورد خود، درباره واحدهای دیگر جامعه نیز اطلاعاتی در اختیار پژوهشگر قرار می‌دهند. در این پژوهش حجم مصاحبه‌ها یا حجم نمونه تا جایی ادامه داشته که داده‌های به دست آمده به مرحله اشباع (تکرارپذیری) رسیده و دیگر مفاهیم جدیدی از درون مصاحبه‌ها استخراج نشده است. در این پژوهش نمونه آماری پس از پانزده مصاحبه به مرحله اشباع و تکرارپذیری رسیده است.

در تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش از روش تئوری زمینه‌ای یا گرند تئوری^۱ استفاده شده است.

1. Grounded Theory.

گلیر و استراوس گرندد تئوری را این گونه تعریف می کنند:

کشف تئوری در پژوهش های علوم اجتماعی بر اساس گردآوری منظم داده ها برای رسیدن به مرحله ای از شناخت از موضوع مورد مطالعه که ما را قادر سازد نظریه ای را که بر اساس داده های واقعی ساخته ایم، با نظریه های موجود مقایسه کنیم (گلاسر و استراوس،^۱ ۱۹۶۷: ۱۲).

استراوس و کوربین اعتقاد دارند که گرندد تئوری نوعی روش پژوهش برای تولید تئوری ای است که بر اساس گردآوری و تحلیل نظام مند داده ها بنیان نهاده شده است. گرندد تئوری در طول تحقیق رشد می کند و از رهگذر تعامل مستمر بین گردآوری و تحلیل داده ها حاصل می شود (استراوس و کوربین،^۲ ۱۳۹۳: ۲۷۳).

تجزیه و تحلیل داده ها در این پژوهش بر اساس نظریه استراوس و کوربین در سه مرحله انجام می گیرد: الف) کدگذاری باز؛ ب) کدگذاری میانی یا محوری؛ و ج) کدگذاری انتخابی یا پیشرفته و خلق نظریه. همچنین در این پژوهش پس از مقایسه مستمر داده های مشارکت کنندگان با نظریه های موجود در این زمینه و نیز پس مقایسه با متن بیانیه گام دوم، یافته های تحقیق در اختیار استاد راهنما و مشاور قرار داده شد و با تأیید آنها و نیز تطابق یافته ها با نظریه ها و متن بیانیه گام دوم، روایی و اعتبار داده ها تأیید شد و در نهایت نگارش نظریه و تدوین آن به پایان رسید.

تجزیه و تحلیل داده های تحقیق

۱. کدگذاری باز یا کدگذاری اولیه

این پژوهش پس از ارزیابی پایایی و روایی اولیه پژوهش، اقدام به کدگذاری اولیه داده ها نموده و به طور مستمر به مقایسه مفاهیم پرداخته و در نهایت پس از مقایسه فراوان و مستمر مفاهیم پرتکرار و اشباع نظری پژوهش، مفاهیم و مقوله های به شرح زیر از مصاحبه های پژوهش استخراج نموده است:

جدول ۱ - کدگذاری باز یا کدگذاری اولیه

مقوله ها	مفاهیم
جامعه متشکل	عضویت در احزاب، عضویت در گروه های سیاسی، عضویت در سازمان های اجتماعی، عضویت در سندیکاها، حضور فعال مردم در اجتماع.

1. Glaser & Strauss.
2. Strauss & Corbin.

مفاهیم	مقوله‌ها
آزادی، حق انتخاب، حق تعیین سرنوشت خود، حق برابری، حق حریم خصوصی، حق اشتغال، حق رفاه، حق امنیت، حق محیط زیست سالم.	حقوق شهروندی
حساسیت نسبت به رفتار نخبگان سیاسی، اثرگذاری بر تصمیمات حکومت، طرح تقاضاهای سیاسی، حمایت سیاسی از رهبران هم‌سو، نظارت بر عملکرد رهبران سیاسی، نظارت مردم از طریق نمایندگان خود، همسویی جامعه و حکومت.	مشارکت در تصمیم‌گیری
گفت‌وگو در خصوص مسائل سیاسی، بحث و مناظره عمومی، گفت‌وگو در گروه‌های خانوادگی و فامیلی، گفت‌وگو در رسانه‌ها.	گفت‌وگوی سیاسی
حاکمیت قانون، مسئولیت‌پذیری، کارآمدی دولت، رضایت‌مندی مردم، سرمایه اجتماعی حکومت، اعتماد سیاسی مردم به حکومت، شفافیت، اجماع‌محوری، اقلان‌سازی مردم توسط حاکمیت، تأمین منافع عمومی.	حکومت پاسخ‌گو
احساس تأثیرگذاری بر تصمیمات حکومت از طرف شهروندان، فرهنگ رقابت بین نیروهای سیاسی، اجماع مردم و حکومت بر سر منافع ملی، احترام متقابل در روابط مردم و حکومت، مشارکت فعال مردم در تصمیم‌گیری‌ها، آگاهی مردم نسبت به حقوق شهروندی خود، رویکرد مثبت مردم نسبت به نظام سیاسی، اعتماد اجتماعی و سیاسی، مشارکت سیاسی فعال، آگاهی سیاسی.	توسعه فرهنگ سیاسی
نفوذ فرهنگی، نفوذ اقتصادی، نفوذ سیاسی، نفوذ اطلاعاتی - امنیتی، تحریک جدایی‌طلبی قومیتی، تهاجم فرهنگی، انقلاب مخملی، مهاجرت نخبگان، فرار مغزها، انفعال اجتماعی، بی‌اعتمادی سیاسی، عدم مشارکت سیاسی، تحریم اقتصادی، ایجاد نارضایتی اجتماعی، شورش‌های خیابانی، تبلیغات ضد نظام، رسانه‌های معاند، فضای مجازی، کمپین‌های فرهنگی از طرف دشمن.	جنگ نرم
تکثر قومی، تکثر زبانی، تکثر مذهبی، تکثر اجتماعی، تکثر سیاسی.	جامعه متکثر
مبارزه با نظام سلطه، استکبارستیزی، آمریکاستیزی، مبارزه با اسرائیل، حمایت از مظلوم، آزادسازی فلسطین، محور مقاومت، خودیاری امنیتی، عزت ملی، استقلال در تصمیم‌گیری.	استقلال ملی
عضویت در احزاب، عضویت سازمان‌های اجتماعی، عضویت در سندیکاها، مشارکت در انتخابات، به رسمیت شناختن سلايق سیاسی مختلف، پذیرش رقابت سیاسی، گردش مسالمت‌آمیز نخبگان سیاسی، انتخابات آزاد، سهیم شدن مردم در قدرت، توزیع و تقسیم قدرت، رفاندوم.	افزایش مشارکت سیاسی

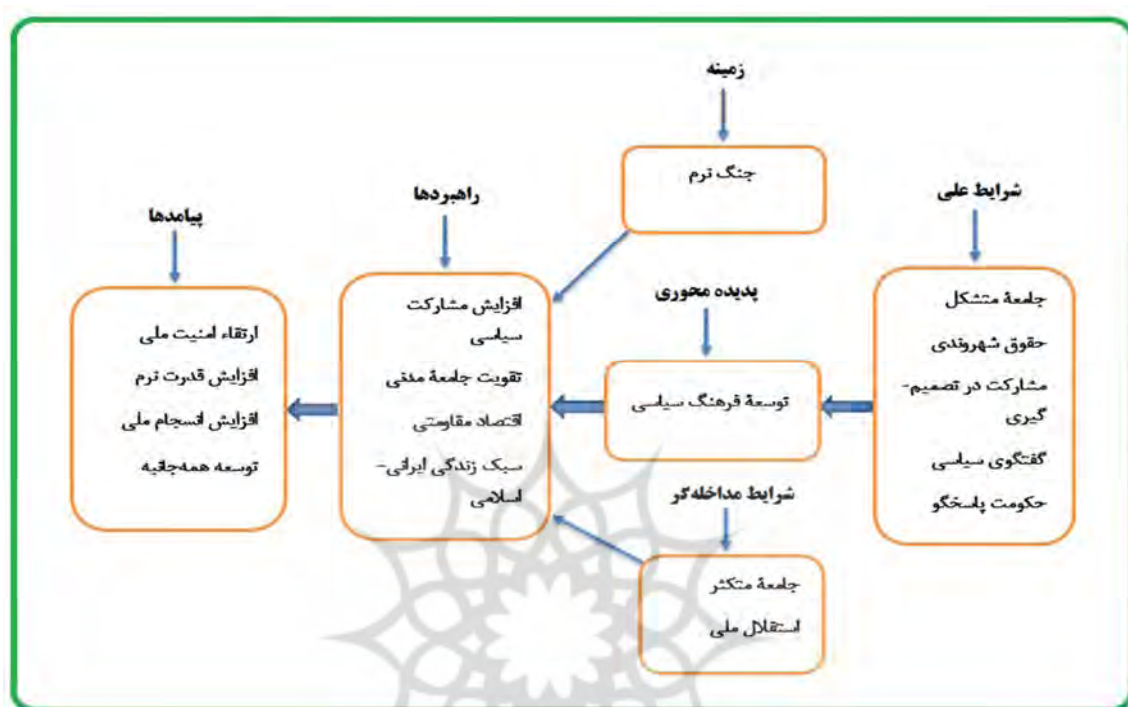
مفاهیم	مقوله‌ها
تقویت احزاب، رقابت جناح‌های سیاسی، جنبش‌ها اجتماعی، تقویت سندیکاها، توسعه فضای مجازی، آزادی مطبوعات، توسعه سازمان‌های مردم نهاد، تقویت نهادهای مدنی، تقویت سازمان‌های محیط زیستی مردمی، تقویت رسانه‌های مستقل از دولت، تقویت استقلال نهادهای دینی و مذهبی در جامعه، کوچک کردن دولت.	تقویت جامعه مدنی
مردمی‌سازی اقتصاد، مقاوم‌سازی اقتصاد، خنثی‌سازی تحریم‌ها، اقتصاد دانش‌بنیان، پیشگیری از فساد، مشارکت مردم در مبارزه با فساد، شفافیت اقتصادی، عدالت اجتماعی، برابری فرصت‌های اقتصادی، تعامل با دنیا، نگاه به داخل، خودکفایی، پرهیز از مصرف‌گرایی، تولید علم، نیروی انسانی کارآمد، مدیریت جهادی.	اقتصاد مقاومتی
پیاده کردن ارزش‌ها و الگوهای اسلامی در جامعه، نیروی انسانی متعهد به اخلاق و معنویت، تغییر سبک زندگی تجمل‌گرایانه و پرهیز از مصرف‌گرایی، تمدن نوین اسلامی، حیات طیبه، علم و آگاهی.	سبک زندگی ایرانی - اسلامی
حفظ تمامیت ارضی، خوداتکایی امنیتی، توسعه توان موشکی، بومی‌سازی فناوری نظامی، بازدارندگی، تقویت محور مقاومت، تقویت زیرساخت‌های امنیتی، تربیت نخبگان و دانشمندان نظامی، توانمندسازی جامعه اطلاعاتی کشور، مشارکت مردم در امنیت.	امنیت ملی
فرهنگ مقاومت، الگوی انقلاب اسلامی، صدور انقلاب، فرهنگ مبارزه با استکبار جهانی، ظلم‌ستیزی، توجه به مردم.	افزایش قدرت نرم
ایجاد وحدت اسلامی، اقناع‌سازی مردم، اعتماد متقابل مردم و حکومت، انسجام و وحدت اجتماعی، مشارکت عمومی، کنترل گرایش‌های تجزیه‌طلبانه اقوام، هویت ملی، مرزبندی با دشمن، ارزش‌های سیاسی و دینی مشترک، سرزمین مشترک، فرهنگ مشترک، همبستگی ملی.	افزایش انسجام ملی
توسعه اقتصادی، فقرزدایی، تأمین سلامت مردم، توسعه انسانی پایدار، حفاظت از محیط زیست، مشارکت مردم در فرایند توسعه، بومی‌سازی توسعه، مشارکت نهادهای مردمی، عدالت.	توسعه همه‌جانبه

۲. کدگذاری محوری یا میانی

تشریح و تفسیر مدل مؤلفه‌های موثر فرهنگ سیاسی بر سطح امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران در این بخش از پژوهش، کدگذاری محوری یا میانی پژوهش انجام گرفته است. بدین معنی که توسعه فرهنگ سیاسی به عنوان پدیده محوری در نظر گرفته شده و سایر مؤلفه‌های مدل تحلیلی

پژوهش مانند شرایط علی، زمینه، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها نیز مشخص شده است که این مدل تحلیلی به شکل نمودار زیر و بر اساس مدل کدگذاری میانی تئوری داده‌بنیاد ترسیم شده است:

نمودار ۱: مدل تحلیلی تحقیق

یک. شرایط علی مدل تحقیق

نخستین عامل از شرایط علی، جامعه متشکل است. آلموند و وربا اعتقاد دارند در جوامعی که دارای فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته هستند، مردم در اجتماع خود فعال بوده و معمولاً در یک یا چند سازمان به صورت داوطلبانه و ارادی عضوند، عموماً خواهان گفت‌وگو و مناظره پیرامون سیاست‌ها هستند (عباسیان، ۱۳۸۷: ۴۷). در این جامعه افراد خواست‌ها و مطالبات خود را از طریق احزاب یا سندیکاها یا خود به رهبران سیاسی منتقل می‌کنند و رهبران سیاسی از طریق این تشکلهای از مطالبات و خواست‌های عمومی مطلع می‌شوند. بنابراین جامعه متشکل که در مقابل جامعه توده‌ای قرار می‌گیرد، فرصت سیاست‌ورزی حرفه‌ای را به افراد جامعه می‌دهد.

عامل دوم حقوق شهروندی است. حقوق شهروندی یکی از پایه‌های اساسی رشد و توسعه فرهنگ سیاسی در کشور است. بر اساس یافته‌های پژوهش، مقوله حقوق شهروندی شامل مفاهیمی مانند آزادی، حق انتخاب، حق تعیین سرنوشت خود، حق برابری، حق حریم خصوصی، حق اشتغال، حق رفاه، حق امنیت و حق محیط زیست سالم می‌شود که این مفاهیم در بیانیه گام دوم انقلاب نیز ذکر شده‌اند:

استقلال ملی به معنی آزادی ملت و حکومت از تحمیل و زورگویی قدرت‌های سلطه‌گر جهان است. و آزادی اجتماعی به معنای حق تصمیم‌گیری و عمل کردن و اندیشیدن برای همه افراد جامعه است؛ و این هر دو از جمله ارزش‌های اسلامی‌اند و این هر دو عطیه الهی به انسان‌هایند و هیچ‌کدام تفضل حکومت‌ها به مردم نیستند (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

عامل سوم مشارکت در تصمیم‌گیری است. یکی از نشانگان اصلی توسعه فرهنگ سیاسی و حکومت مردم‌سالار افزایش مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های سیستم سیاسی است. مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های نظام سیاسی باعث ایجاد مسئولیت در مشارکت‌کنندگان نسبت به تصمیمات نظام سیاسی شده و مردم خود را در این فرایند دخیل دانسته، در نتیجه بر اجرای درست تصمیمات نیز نظارت می‌کنند. مشارکت مردم در تصمیم‌گیری باعث رضایت خاطر و حس تعلق به کشور در شهروندان شده، و در نهایت باعث افزایش امنیت ملی و بقای کشور و ساختار سیاسی آن می‌شود (مشارکت‌کننده شماره ۱). میزان امنیت سیاسی مردم هرچه گسترده‌تر باشد، پایه‌های قدرت ملی مستحکم‌تر می‌شود. انقلاب اسلامی ایران مردمی‌ترین انقلاب صورت گرفته در دوران خود می‌باشد. مردم ایران از ابتدا در شکل‌دهی این انقلاب حضور داشتند و بعد از پیروزی نیز مدل حاکمیتی به رفراندوم گذاشته شد (سلیمی و شاه‌محمدی، ۱۳۹۹: ۲۸).

در همین راستا در متن بیانیه گام دوم انقلاب نیز چنین آمده است:

یکی از برکات انقلاب اسلامی ایران این بود که مشارکت مردمی را در مسائل سیاسی مانند انتخابات، مقابله با فتنه‌های داخلی، حضور در صحنه‌های ملی و استکبارستیزی به اوج رسانید و در موضوعات اجتماعی مانند کمک‌رسانی‌ها و فعالیت‌های نیکوکاری که از پیش از انقلاب آغاز شده بود، افزایش چشمگیر داد (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

عامل چهارم گفت‌وگوی سیاسی است. فرهنگ سیاسی در بستر گفت‌وگوهای سیاسی توسعه می‌یابد. در یک فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته مردم نسبت به مسائل سیاسی - اجتماعی حساس بوده و در گفت‌وگوهای روزمره خود در جمع‌های فامیلی و خانوادگی و نیز در مباحث عمومی و مناظرات سیاسی به بحث و گفت‌وگو در خصوص این مسائل می‌پردازند. رسانه‌ها به عنوان رکن اساسی توسعه، به ارتقای بینش و آگاهی سیاسی مردم کمک کرده و به ایجاد فضای بحث و گفت‌وگو پیرامون مسائل سیاسی مساعدت می‌کنند. در یک فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، مسائل از طریق بحث و گفت‌وگو حل شده و منجر به نتیجه می‌شود؛ در نتیجه گرایش به خشونت و تمامیت‌خواهی در آن جامعه در پایین‌ترین میزان

خود است (مشارکت کننده شماره ۱). در این خصوص نیز در متن بیانیه گام دوم انقلاب آمده است:

از دیگر برکات انقلاب اسلامی این بود که بینش سیاسی آحاد مردم و نگاه آنان به مسائل بین‌المللی را به گونه شگفت‌آوری ارتقا داد. تحلیل سیاسی و فهم مسائل بین‌المللی در موضوعاتی همچون جنایات غرب به خصوص آمریکا، مسئله فلسطین و ظلم تاریخی به ملت آن، مسئله جنگ‌افروزی‌ها و رذالت‌ها و دخالت‌های قدرت‌های قلدر در امور ملت‌ها و امثال آن را از انحصار طبقه محدود و عزلت‌گزیده‌ای به نام روشن‌فکر، بیرون آورد (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

آخرین عامل حکومت پاسخ‌گو است. حکومت پاسخ‌گو نقش مهمی در توسعه فرهنگ سیاسی و ارتقای امنیت ملی هر کشوری دارد. حکومت پاسخ‌گو نسبت به عملکرد خود پاسخ‌گو بوده و ناچار است مطالبات مردمی را در نظر گرفته و نسبت به آنها بی‌اهمیت نباشد. حکومت پاسخ‌گو باعث افزایش رضایت و مشروعیت مردمی و در نتیجه افزایش ضریب امنیت ملی می‌شود. انقلاب اسلامی ایران که یکی از اهداف اصلی آن استقرار جمهوریت و حذف رژیم استبدادی پهلوی بود، از همان ابتدا بر مردمی بودن و پاسخ‌گو بودن تأکید فراوانی داشت (مشارکت‌کننده شماره ۲). تا جایی که این امر در بیانیه گام دوم انقلاب نیز همچنان تبلور داشته و چنین ذکر شده است:

انقلاب به یک انحطاط تاریخی طولانی پایان داد و در گام نخست، رژیم ننگین سلطنت استبدادی را به حکومت مردمی و مردم‌سالاری تبدیل کرد (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

دو. توسعه فرهنگ سیاسی به عنوان پدیده محوری

فرهنگ سیاسی به عنوان بخشی از فرهنگ اجتماعی، مجموعه‌ای از نگرش‌ها و جهت‌گیری‌های یک ملت نسبت به نظام سیاسی، نخبگان سیاسی و قدرت سیاسی است که در تطور تاریخی و در ارتباط با رویدادهای مختلفی که در درون جامعه رخ می‌دهد شکل می‌گیرد و نوع و میزان رابطه مردم با سیاست و قدرت فائده را تعیین می‌کند (ازغندی، همان). در یک فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، فرهنگ رقابت نهادینه شده و احزاب و جریان‌های سیاسی به رقابت برای کسب قدرت می‌پردازند. مردم از طریق مشارکت در احزاب و گروه‌ها و تشکل‌های مدنی بر سرنوشت سیاسی خود تأثیرگذارند. در این نوع فرهنگ سیاسی چرخش قدرت از طریق رقابت سیاسی امری پذیرفته شده است و مردم از طریق انتخاب رهبران سیاسی خود، در اتخاذ تصمیمات راهبردی کشور مشارکت می‌کنند. احزاب و گروه‌های سیاسی و توده مردم از طریق گفت‌وگو و مباحثه پیرامون مسائل مختلف، به یک اجماع نسبی برای اتخاذ تصمیمات مهم دست پیدا می‌کنند. از این‌رو، روابط متقابلی بین حکومت و مردم برقرار است و این امر اعتماد سیاسی و اجتماعی

را در جامعه بیشتر می‌کند. مردم نسبت به حقوق شهروندی خود آگاهی لازم را داشته و بر مبنای عقلانیت تصمیم‌گیری می‌کنند. رویکر آنها به سیاست یک رویکرد توأم با عقلانیت است. در این نوع فرهنگ سیاسی افراد از آگاهی سیاسی لازم برای مشارکت در تصمیم‌گیری برخوردار بوده و مشارکتی فعال در حوزه سیاسی و مدنی دارند (مشارکت‌کننده شماره ۲).

سه. شرایط زمینه‌ای مؤثر بر راهبردها

مهم‌ترین عامل زمینه‌ای تأثیرگذار بر راهبردها، جنگ نرم است. شرایط زمینه‌ای، شرایطی است که بر روی راهبردها تأثیرگذار است. بر اساس یافته‌های پژوهش مهم‌ترین مقوله‌ای که بر راهبردهای پژوهش مؤثر است، جنگ نرم است. انقلاب اسلامی ایران در شرایطی اتفاق افتاد که خوشایند هیچ‌کدام از ابرقدرت‌های شرق و غرب نبود. شعارهای نه شرقی و نه غربی و استقلال‌طلبی جمهوری اسلامی ایران باعث شد تا از همان ابتدا تحت فشارهای شدید شرق و غرب قرار گرفته و پس از ناکامی در جنگ هشت‌ساله علیه ایران، به جنگ نرم و اعمال فشارهای نرم بر ایران روی آوردند. دامنه این فشارها از تحریم‌های اقتصادی گرفته تا تهاجم فرهنگی و حصر انقلاب گسترده بود (مشارکت‌کننده شماره ۳). در همین راستا موارد فراوانی در بیانیه گام دوم انقلاب ذکر شده است:

آن روز که جهان میان شرق و غرب مادی تقسیم شده بود و کسی گمان یک نهضت بزرگ دینی را نمی‌برد، انقلاب اسلامی ایران، با قدرت و شکوه پا به میدان نهاد؛ چهارچوب‌ها را شکست؛ کهنگی کلیشه‌ها را به رخ دنیا کشید؛ دین و دنیا را در کنار هم مطرح کرد و آغاز عصر جدیدی را اعلام نمود. طبیعی بود که سردمداران گمراهی و ستم واکنش نشان دهند، اما این واکنش ناکام ماند (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

چهار. راهبردها

راهبردهای این پژوهش پس از مصاحبه با مشارکت‌کنندگان و با کدگذاری داده‌ها از متن مصاحبه‌ها استخراج شده است؛ بدین‌صورت که پس از انجام مصاحبه با متخصصین مشارکت‌کننده، سؤالات به نحوی طراحی شده بود که راهکارهای ارتقای سطح امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران - با نگاه به مؤلفه‌های امنیت ملی که پیش از آن در متن بیانیه گام دوم استخراج شده بود - بر اساس توسعه فرهنگ سیاسی مورد پرسش قرار گرفته و خروجی این پرسش‌ها به عنوان راهبردهای پژوهش در نظر گرفته شده است. به عبارتی دیگر راهبردها روش‌هایی بودند که مصاحبه‌شوندگان اعتقاد داشتند در صورت اتخاذ این روش‌ها، شاخص‌های امنیت ملی ذکرشده در بیانیه گام دوم محقق خواهد شد؛ که البته این راهبردها نیز از متن بیانیه گام دوم استخراج شده است؛ یعنی مصاحبه‌شوندگان در طول مصاحبه و در پاسخ‌های خود

ملزم به تعهد به متن بیانیه گام دوم بودند؛ بدین معنا که به عبارتی رابطه‌ای بین توسعه فرهنگ سیاسی و امنیت ملی برقرار می‌شد که این رابطه باید از دل متن بیانیه گام دوم حاصل می‌شد.

نخستین راهبرد، افزایش مشارکت سیاسی است. یکی از راهبردهای اساسی این پژوهش برای ارتقای امنیت ملی، افزایش مشارکت سیاسی است. مشارکت سیاسی جنبه‌های مختلفی از جمله عضویت در احزاب، عضویت سازمان‌های اجتماعی، عضویت در سندیکاها، مشارکت در انتخابات، به رسمیت شناختن سلايق سیاسی مختلف، پذیرش رقابت سیاسی، گردش مسالمت‌آمیز نخبگان سیاسی، انتخابات آزاد، سهیم شدن مردم در قدرت، توزیع و تقسیم قدرت، رفاندوم و... دارد. از این رو، افزایش مشارکت سیاسی منجر به افزایش مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌های نظام سیاسی و افزایش مشروعیت آن می‌شود. بنابراین افزایش مشارکت سیاسی می‌تواند به ارتقای امنیت ملی کشور کمک کند (مشارکت‌کننده شماره ۷).

دومین راهبرد، تقویت جامعه مدنی است. جمهوری اسلامی ایران باید به سمت تقویت تحزب رفته و نقش بیشتری به احزاب در انتخابات و اداره سیاسی کشور بدهد. باید رقابت احزاب و جناح‌های سیاسی مختلف به رسمیت شناخته شود و دیگر نهادهای مدنی مانند سندیکاها و سازمان‌های مردم‌نهاد تقویت شود. دولت باید از دخالت مستمر در ابعاد مختلف اداره کشور دست برداشته و فضای بیشتری برای جامعه و بخش خصوصی در اداره کشور به رسمیت بشناسد. همچنین دولت باید در برخورد با جنبش‌های اجتماعی و شورش‌های مردمی رواداری بیشتری نشان دهد و رسانه‌های مستقل از دولت خصوصاً فضای مجازی را به رسمیت شناخته و به محدودسازی فعالیت آنها نپردازد. بنابراین، تقویت جامعه مدنی در عرصه‌های مختلف می‌تواند به افزایش ضریب امنیت ملی کمک کند (مشارکت‌کننده شماره ۹).

سومین راهبرد، اقتصاد مقاومتی است. اقتصاد ایران به خاطر سال‌ها تحریم از جانب ایالات متحده و متحدین غربی‌اش ضعیف شده است. در این راستا ایده‌های فراوانی از جانب صاحب‌نظران و مدیران مختلف برای تقویت اقتصاد کشور ارائه شده است؛ اما یکی از مهم‌ترین این ایده‌ها تحت عنوان اقتصاد مقاومتی از جانب مقام معظم رهبری ارائه شد. این ایده که بر مبنای مقاوم‌سازی اقتصاد در برابر تحریم‌ها پی‌ریزی شده است، با نگاه به داخل به دنبال استفاده از ظرفیت‌های داخلی و پویایی اقتصادی از این طریق است. به گونه‌ای که در سال‌های اخیر، ایده اقتصاد مقاومتی تبدیل به راهبرد اصلی اقتصاد کشور در دولت‌های مختلف شده است و در واقع گفتمان اقتصادی غالب بر کشور است (مشارکت‌کننده شماره ۱۵). اهمیت اقتصاد مقاومتی تا جایی است که در بیانیه گام دوم انقلاب نیز به عنوان راهبرد اقتصادی اصلی کشور مطرح شده است. مهم‌ترین شاخص‌های اقتصاد مقاومتی که به عنوان مفاهیم این مقوله نیز ذکر شده‌اند عبارتند از: مردمی‌سازی اقتصاد، مقاوم‌سازی اقتصاد، خنثی‌سازی تحریم‌ها، اقتصاد

دانش‌بنیان، پیشگیری از فساد، مشارکت مردم در مبارزه با فساد، شفافیت اقتصادی، عدالت اجتماعی، برابری فرصت‌های اقتصادی، تعامل با دنیا، نگاه به داخل، خودکفایی، پرهیز از مصرف‌گرایی، تولید علم، نیروی انسانی کارآمد، مدیریت جهادی و... (متن بیانیه گام دوم).

چهارمین راهبرد، سبک زندگی ایرانی - اسلامی است. سبک زندگی ایرانی - اسلامی همواره یکی از دغدغه‌های اصلی رهبران جمهوری اسلامی بوده است. مجموعه ارزش‌های فرهنگی - اجتماعی مد نظر جمهوری اسلامی ایران که در سال‌های اخیر تحت عنوان سبک زندگی ایرانی - اسلامی از آن نام برده شده است، یک الگو و سبک زندگی است که در مقابل سبک زندگی مدرن و غربی ترویج می‌شود. این سبک زندگی در واقع به عنوان سپری در مقابل تهاجم فرهنگی که از دید مقامات جمهوری اسلامی برهم‌زننده امنیت اجتماعی کشور است، ایفای نقش می‌کند (مشارکت‌کننده شماره ۱۱). در همین راستا متن بیانیه گام دوم صراحتاً بیان می‌کند:

تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جبران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت ما زده است؛ مقابله با آن، جهادی همه‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد که باز چشم امید در آن به شما جوان‌ها است (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

پنج. پیامدها

پیامدها در واقع خروجی راهبردها هستند؛ یعنی وضعیتی است که در صورت اتخاذ راهبردهای ذکرشده، به وقوع می‌پیوست. پیامدهایی نیز، مانند راهبردها، از تحلیل مصاحبه‌های مشارکت‌کنندگان استخراج شده است. در واقع راهبردها پل بین مؤلفه‌های فرهنگ سیاسی و پیامدها هستند؛ یعنی در صورت اتخاذ راهبردهای ذکرشده، پیامدهای ذیل حاصل می‌شود. پیامدها در واقع مهم‌ترین مؤلفه‌های امنیت ملی هستند که از متن بیانیه گام دوم استخراج شده‌اند. در متن بیانیه گام دوم امنیت به صورت چندبعدی و در ابعاد مختلف نظامی، سیاسی، اجتماعی و اقتصادی در نظر گرفته شده است. راهبردهای اتخاذی نیز باید به گونه‌ای طراحی می‌شد که منتج به نتایج مد نظر بیانیه گام دوم که امنیت چندبعدی است، می‌شد. بر این اساس، سؤالات به گونه‌ای طراحی شده بود هم راهبردها و هم پیامدها بر اساس مؤلفه‌های ذکرشده در بیانیه گام دوم انقلاب بیان شود. در واقع سؤالات از متن بیانیه گام دوم استخراج شده و به گونه‌ای طراحی شده که مشارکت‌کنندگان پاسخ‌های خود را با وفاداری به متن بیانیه گام دوم ارائه دهند.

بر این اساس مهم‌ترین پیامد راهبردهای اتخاذشده، ارتقای امنیت ملی کشور است. امنیت ملی مهم‌ترین هدف هر سیستم سیاسی است که قدر مطلق تمام سیاست‌های اعمالی است. امنیت پدیده‌ای

چندبعدی است و تنها مرجع آن فقط دولت‌ها نیستند؛ افراد، گروه‌های فراملی، سازمان‌های غیردولتی فراملی و فروملی رسانه‌ها و تروریسم همگی در وجوه امنیت مرجع هستند (بوزان و دیگران، ۱۹۹۸: ۲۱ - ۲۰).

انقلاب اسلامی، ایران را از وابستگی امنیتی به غرب رها ساخته و به خوداتکایی امنیتی رساند. به برکت انقلاب اسلامی، ایران توانست هشت سال مقابل عراق و حامیان شرق و غرب آن مقاومت کند. بعد از جنگ ایران توانست با توسعه توان موشکی و بومی‌سازی فناوری‌های نظامی، به بازدارندگی قابل قبولی در مقابل دشمنان خود دست یابد. انقلاب اسلامی توانست با مشارکت دادن مردم در امنیت کشور و تربیت جوانان و دانشمندان نخبه نظامی و توانمندسازی جامعه اطلاعاتی کشور، عمق استراتژیک خود را تا مرزهای رژیم صهیونیستی گسترش دهد. شکل‌گیری محور مقاومت نماد قدرت منطقه‌ای جمهوری اسلامی ایران است و اگر روزی ایران مجبور بود در داخل مرزهای خودش با دشمن مبارزه کند، اکنون هزاران کیلومتر آن‌سوی مرزهای خود مقابل دشمنان ایستاده است. جمهوری اسلامی با سرمایه‌گذاری بر محور مقاومت، گروهی از نیروهای حامی مقاومت را بسیج کرده و به محاصره رژیم صهیونیستی پرداخته است. این امر مهم‌ترین عامل بازدارنده در محاسبات امنیتی دشمنان انقلاب است و به عنوان عاملی اساسی در حفظ امنیت و قدرت ملی کشور ایفای نقش می‌کند. بعد از انقلاب، با تقویت زیرساخت‌های امنیتی و نیروهای اطلاعاتی کشور، اشراف اطلاعاتی ایران در منطقه افزایش یافته و همین امر باعث حفظ امنیت ملی و تمامیت ارضی کشور شده است (مشارکت‌کننده شماره ۱۱). متن بیانیه گام دوم نیز تأییدکننده این ادعاست:

انقلاب اسلامی ثبات و امنیت کشور و تمامیت ارضی و حفاظت از مرزها را که آماج تهدید جدی دشمنان قرار گرفته بود ضمانت کرد و معجزه پیروزی در جنگ هشت‌ساله و شکست رژیم بعثی و پشتیبانان آمریکایی و اروپایی و شرقی‌اش را پدید آورد (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

دومین پیامد، افزایش قدرت نرم است. مفهوم قدرت نرم را اولین بار جوزف نای در سال ۱۹۹۰ میلادی مطرح نمود. جوزف نای، قدرت نرم را توانایی جذب کردن می‌داند که اغلب در نهایت به رضایت منجر می‌شود (نای، ۲۰۰۲: ۵).

انقلاب اسلامی ایران با تکیه بر ارزش‌ها و شعارهای جهانی و منطقه‌ای خود، از همان ابتدا دارای جاذبه فراوانی برای توده مردم، خصوصاً مردم مسلمان و آزادی‌خواه منطقه بود. از این‌رو، ایدئولوژی انقلابی ایران از ابتدا بستری برای قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران شد (مشارکت‌کننده شماره ۱). چنانچه در بیانیه گام دوم انقلاب نیز آمده است:

برای همه چیز می‌توان طول عمر مفید و تاریخ مصرف فرض کرد، اما شعارهای جهانی این انقلاب دینی از این قاعده مستثنا است؛ آنها هرگز بی‌مصرف و بی‌فایده نخواهند شد، زیرا فطرت بشر در همه عصرها با آن سرشته است. انقلاب اسلامی پس از نظام‌سازی، به رکود و خموشی دچار نشده و نمی‌شود و میان جوشش انقلابی و نظم سیاسی و اجتماعی تضاد و ناسازگاری نمی‌بیند، بلکه از نظریه نظام انقلابی تا ابد دفاع می‌کند (متن بیانیه گام دوم انقلاب).

سومین پیامد، افزایش انسجام ملی است. انقلاب اسلامی ایران با محور قرار دادن ارزش‌های اسلامی توانست ارزش‌های مشترکی بین مردم ایران ایجاد کرده و آنها را حول محور این ارزش‌های مشترک متحد کند. این ارزش‌های مشترک نقش مهمی در ایجاد و حفظ انسجام ملی ایران داشته‌اند. به گونه‌ای که هر گاه این ارزش‌های مشترک تضعیف شده‌اند، گرایش‌های جدایی‌طلبانه در بین اقوام کشور تقویت شده و هر گاه این ارزش‌های مشترک تقویت شده‌اند، انسجام و اتحاد ملی افزایش یافته و در مقابل گرایش‌های تجزیه‌طلبانه تضعیف شده‌اند (مشارکت‌کننده شماره ۲). با وقوع انقلاب اسلامی و اتحاد حول محور ارزش‌های مشترک اسلامی، این شمولیت تمام اقوام ایرانی را در بر گرفته و هیچ‌کدام از اقوام خود را از دایره این ارزش‌ها بیرون ندانسته، بنابراین انسجام ملی و تعلق به کشور در این دوره تقویت شد. چهارمین پیامد، توسعه همه‌جانبه است. یکی دیگر از پیامدهای اتخاذ راهبردهای پژوهش جهت ارتقای امنیت ملی، توسعه همه‌جانبه یا توسعه پایدار در کشور است. بر اساس یافته‌های تحقیق، چنانچه جمهوری اسلامی بتواند مشارکت سیاسی و جامعه مدنی را تقویت نموده، راهبرد اقتصاد مقاومتی را عملیاتی سازد و به لحاظ اجتماعی نیز سبک زندگی ایرانی - اسلامی را نهادینه سازد، می‌تواند به توسعه همه‌جانبه دست یابد. لازمه توسعه پایدار و همه‌جانبه ایجاد توسعه اقتصادی، تأمین سلامت مردم و بهبود نظام سلامت، فقرزدایی و افزایش میزان عدالت اجتماعی، مشارکت دادن مردم و نهادهای مردمی در فرایند توسعه، بومی‌سازی توسعه، توسعه انسانی پایدار و حفاظت از محیط زیست است. بحث توسعه همه‌جانبه در متن بیانیه گام دوم نیز ذکر شده است:

به‌رغم همه این مشکلات طاقت‌فرسا، جمهوری اسلامی روزبه‌روز گام‌های بلندتر و استوارتری به جلو برداشت. این چهل سال، شاهد جهادهای بزرگ و افتخارات درخشان و پیشرفت‌های شگفت‌آور در ایران اسلامی است. مدیریت‌های جهادی الهام گرفته از ایمان اسلامی و اعتقاد به اصل «ما می‌توانیم» که امام بزرگوار به همه ما آموخت، ایران را به عزت و پیشرفت در همه عرصه‌ها رسانید (متن بیانیه گام دوم).

یافته‌های تحقیق

در پژوهش‌های داده‌بنیاد یافته‌های تحقیق در قالب خلق و ارائه نظریه که مرحله سوم کدگذاری یا همان نگارش نظریه و روایت یا داستان است، بیان می‌شود. بنابراین، روایت توصیفی تحقیق به این شرح است که: از مجموع ادبیات پژوهشی و تحلیل نظریات مشارکت‌کنندگان در تحقیق چنین بر می‌آید که ارتقا و توسعه فرهنگ سیاسی ملی می‌تواند بر افزایش امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران، بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب، مؤثر باشد. توسعه فرهنگ سیاسی می‌تواند به عنوان متغیر مستقل، امنیت ملی را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین توسعه فرهنگ سیاسی به عنوان پدیده محوری در این پژوهش در نظر گرفته شده است؛ اما فرهنگ سیاسی نیز خود متأثر از عوامل مختلفی است که این عوامل مجموعاً شرایط علی نامیده شده و در یک نظام مردم‌سالار وجود دارند. در فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، جامعه متشکل است و به شکل توده‌ای نیست. افراد در احزاب و گروه‌های سیاسی و تشکلهای صنفی عضو هستند و از این طریق در تصمیم‌گیری‌های حکومت مشارکت می‌کنند. مسائل و مشکلات سیاسی در فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته از طریق گفت‌وگوی سیاسی حل می‌شود و افراد کمتر به سمت خشونت و کنش‌های غیرمسالمت‌آمیز گرایش پیدا می‌کنند. شهروندان در این فرهنگ سیاسی به حقوق خود آگاه بوده و خواهان رعایت حقوق فردی و شهروندی خود از جانب حکومت هستند. حکومت نیز ملزم به رعایت این حقوق بوده و ناگزیر از پاسخ‌گویی است. در یک فرهنگ سیاسی توسعه‌یافته، افراد از حکومت بابت تصمیمات و سیاست‌های اتخاذشده از جانب آن پاسخ‌گویی می‌طلبند و حکومت باید مسئولیت‌پذیر باشد. از این رو، در مجموع می‌توان گفت مقوله‌های جامعه متشکل، حقوق شهروندی، مشارکت در تصمیم‌گیری، گفت‌وگوی سیاسی و حکومت پاسخ‌گو، شرایط علی فرهنگ سیاسی به عنوان مقوله محوری تحقیق هستند.

همچنین جنگ نرم به عنوان علت زمینه‌ای و جامعه متکثر و استقلال ملی به عنوان شرایط مداخله‌گر بر راهبردهای ناشی از فرهنگ سیاسی به عنوان مقوله محوری تأثیرگذار هستند. ایران به عنوان یک جامعه متکثر که دارای گرایش‌های مختلف سیاسی، قومی، مذهبی و زبانی است، دارای میزان بالایی از واگرایی خصوصاً در بین اقوام است و این امر می‌تواند بر امنیت ملی کشور تأثیرگذار باشد. همچنین سیاست‌های مستقل ملی جمهوری اسلامی ایران از جمله استکبارستیزی و مبارزه با اسرائیل و آمریکا و همچنین آرمان آزادسازی فلسطین، باعث ایجاد فشارهای مضاعفی از طرف جامعه بین‌المللی بر جمهوری اسلامی ایران شده است که مجموعاً به عنوان شرایط مداخله‌گر راهبردهای ارتقای امنیت ملی ایران را تحت تأثیر قرار می‌دهند. علاوه بر این، جنگ نرم به عنوان مقوله زمینه‌ای و عامل خاص تأثیرگذار، می‌تواند بر امنیت ملی ایران تأثیرگذار باشد. طی سال‌های اخیر، نفوذ فرهنگی، سیاسی و اطلاعاتی

بیگانگان امنیت ملی ایران را تا حدی زیادی تحت تأثیر قرار داده است؛ خصوصاً تحریم‌های بین‌المللی و یک‌جانبه ایالات متحده آمریکا که بخشی از پروژه جنگ نرم علیه ایران بوده با وارد آوردن فشار مضاعف اقتصادی بر مردم، باعث ایجاد نارضایتی‌های داخلی و تضعیف امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران شده است. در مقابل جمهوری اسلامی ایران بر اساس مدل تحقیق و به عنوان کنش‌ها و برهم‌کنش‌هایی در مقابل مقوله‌های ذکرشده، باید اقدام به اتخاذ راهبردهایی مانند افزایش مشارکت سیاسی، تقویت جامعه مدنی، اقتصاد مقاومتی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی جهت خنثی‌سازی این فشارها نماید. مهم‌ترین راهبرد اقتصادی ایران برای مقابله با تحریم‌های اقتصادی، اتخاذ راهبرد اقتصاد مقاومتی بوده است. افزایش مشارکت سیاسی و شرکت بیشتر شهروندان در انتخاب رهبران سیاسی و تعیین سرنوشت خود، همچنین تقویت جامعه مدنی و چرخش نخبگان و افزایش نقش احزاب و گروه‌های سیاسی و ایجاد فضای سیاسی رقابتی، باعث ایجاد رضایتمندی بیشتر در شهروندان و احساس مشارکت در قدرت از طرف آنها می‌شود. علاوه بر این، اتخاذ راهبرد اقتصاد مقاومتی که مبتنی بر مردمی‌سازی اقتصاد و مقاوم کردن آن در مقابل فشارهای خارجی است، باعث افزایش توان اقتصادی کشور می‌شود. از طرف دیگر ترویج الگوی زندگی ایرانی - اسلامی باعث اصلاح الگوی مصرف و سبک زندگی شده که نتیجه آن تربیت نسل جدید متعهد و مؤمن است که زیست اجتماعی همراه با معنویت را در آنها تقویت کرده و جنگ نرم دشمنان را خنثی خواهد کرد.

در نهایت نیز بر اساس مدل تحلیلی تحقیق و نظریه ارائه‌شده، مجموعه راهبردهای ذکرشده به پیامدهایی برای امنیت ملی جمهوری اسلامی منجر می‌شوند که مجموعاً به عنوان مقوله‌های پیامدی در تحقیق در نظر گرفته می‌شوند که شامل ارتقای امنیت ملی، افزایش قدرت نرم، افزایش انسجام ملی و در نهایت توسعه همه‌جانبه می‌شوند. توسعه فرهنگ سیاسی بر اساس نظر شرکت‌کنندگان باعث ارتقای امنیت ملی کشور می‌شود. تقویت جامعه مدنی و افزایش مشارکت سیاسی در کشور، باعث ایجاد انسجام ملی و خنثی‌سازی حرکت‌های واگرایانه و جدایی‌طلبانه در جامعه متکثر ایرانی می‌شود و تهدید تکثر اجتماعی را به یک فرصت مهم برای ارتقای امنیت ملی کشور تبدیل خواهد کرد. همچنین ترویج الگوی اسلامی - ایرانی پیشرفت و سبک زندگی ایرانی - اسلامی باعث ارائه یک الگوی جدید توسعه و افزایش قدرت نرم ایران در منطقه خواهد شد.

اتخاذ راهبرد اقتصادی مقاومتی باعث توسعه اقتصادی کشور شده و جمهوری اسلامی ایران با فراغ بال بیشتری قادر به ایفای نقش منطقه‌ای و افزایش قدرت ملی خود خواهد شد. الگوپذیری کشورهای اسلامی منطقه از جمهوری اسلامی ایران به عنوان یک الگوی موفق توسعه، قدرت نرم ایران را افزایش

خواهد داد. ایران همواره تلاش کرده است تا با ارائه انقلاب اسلامی ایران به عنوان الگوی خاص حکمرانی اسلامی در منطقه، قدرت نرم و عمق استراتژیک خود را افزایش دهد. جمهوری اسلامی ایران همچنین اقدام به صدور ایدئولوژی انقلابی خود تحت عنوان محور مقاومت نموده و گروهی از کشورها و شبه‌نظامیان حامی خود را تحت این عنوان جمع کرده و از این طریق به مقابله با آمریکا و اسرائیل به عنوان مهم‌ترین دشمنان جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. مجموعه این راهبردها که برآمده از فرهنگ سیاسی حاکم بر جمهوری اسلامی ایران است، در مجموع به توسعه همه‌جانبه و ارتقاء امنیت ملی کشور منجر شده که نمود آن را می‌توان در گسترش محور مقاومت، افزایش توانمندی موشکی ایران و تولید سلاح‌های پیشرفته مشاهده کرد؛ هرچند راهبردهای اقتصادی جمهوری اسلامی ایران به اندازه راهبردهای نظامی قرین موفقیت نبوده و همچنان مشکلات اقتصادی مهم‌ترین معضل کشور هستند، اما در نهایت اتخاذ این راهبردها می‌تواند به افزایش توان و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران کمک کنند.

نتیجه

اندیشه‌ورزان و صاحب‌نظران مختلف هر کدام از زوایای مختلفی به تعریف فرهنگ سیاسی پرداخته‌اند و تعاریف متعددی از آن ارائه نموده‌اند؛ اما در یک برداشت کلی می‌توان گفت فرهنگ سیاسی مجموعه ایستارها و نگرش‌های افراد یک جامعه نسبت به نظام سیاسی، نخبگان سیاسی و قدرت‌های سیاسی است. همچنین هر یک از این متفکرین دسته‌بندی خاص خود را بر اساس معیارهای خود از فرهنگ سیاسی داشته‌اند؛ اما مهم‌ترین تقسیم‌بندی در فرهنگ سیاسی را آلموند و وربا انجام داده‌اند که آن را به انواع: فرهنگ سیاسی محدود، تبعی و مشارکتی تقسیم کرده‌اند. پژوهش حاضر نیز پس از بررسی ادبیات نظری مختلف پیرامون فرهنگ سیاسی، نهایتاً به بررسی نقش توسعه فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب پرداخته است. این پژوهش به روش تحقیق کیفی انجام گرفته و در تجزیه و تحلیل داده‌ها از تئوری داده‌بنیاد استفاده کرده است.

یافته‌های تحقیق نشان داد که رابطه مستقیمی بین ارتقا و توسعه فرهنگ سیاسی و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب وجود دارد. این پژوهش با مصاحبه با پانزده نفر از کارشناسان و صاحب‌نظران حوزه سیاست و روابط بین‌الملل در نهایت به اشباع نظری رسیده، به یک مدل نظری و تحلیلی دست یافت. در این مدل، توسعه فرهنگ سیاسی به عنوان پدیده محوری در نظر گرفته شد. شرایط علی که به وجود آورنده پدیده محوری هستند، بر اساس یافته‌های این تحقیق، جامعه متشکل، حقوق شهروندی، مشارکت در تصمیم‌گیری، گفت‌وگوی سیاسی و حکومت پاسخ‌گو هستند که این مقوله‌ها مهم‌ترین مؤلفه‌های تأثیرگذار فرهنگ سیاسی بر امنیت ملی در نظر گرفته شده‌اند.

شرایط زمینه‌ای در این پژوهش جنگ نرم بود و شرایط مداخله‌گر نیز استقلال ملی و جامعه متکثر هستند. در نهایت راهبردهای این پژوهش، تقویت جامعه مدنی، افزایش مشارکت سیاسی، اقتصاد مقاومتی و سبک زندگی ایرانی - اسلامی هستند. پیامدها نیز افزایش امنیت ملی، افزایش قدرت نرم، افزایش انسجام ملی و توسعه همه‌جانبه هستند. یافته‌های تحقیق در نهایت نشان داد افزایش مشارکت سیاسی، تقویت جامعه مدنی، تقویت اقتصاد کشور از طریق مدل اقتصاد مقاومتی و رواج سبک زندگی ایرانی - اسلامی در نهایت به توسعه فرهنگ سیاسی کشور منجر شده و توسعه فرهنگ سیاسی نیز باعث افزایش امنیت ملی کشور می‌شوند. یافته‌های تحقیق به طور مستمر با نظریه‌های معتبر موجود در این زمینه مقایسه شده و سپس داده‌ها و یافته‌ها با متن بیانیه گام دوم انقلاب نیز مقایسه شده و هم نظریات علمی و هم متن بیانیه گام دوم، یافته‌های تحقیق را تأیید کرده و نشان دادند که در مجموع ارتقا و توسعه فرهنگ سیاسی باعث ارتقای امنیت ملی کشور بر اساس معیارهای موجود در متن بیانیه گام دوم انقلاب می‌شود.

منابع و مأخذ

۱. آلموند، جی. آ و بی. جی. پاول (۱۳۹۶). *سیاست مقایسه‌ای: چارچوبی نظری*. علیرضا طیب و وحید بزرگی. تهران: امیرکبیر.
۲. آلموند، گابریل، رابرت جی، مونت، بینگهام پاول (۱۳۷۶). *چارچوبی نظری برای بررسی سیاست تطبیقی*. ترجمه علیرضا طیب. تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
۳. ازغندی، علیرضا (۱۳۸۵). *درآمدی بر جامعه‌شناسی سیاسی ایران*. تهران: نشر قومس.
۴. استراوس، انسلم آل و جولیت ام کورین (۱۳۹۳). *اصول روش تحقیق کیفی: نظریه‌های مبانی رویه‌ها و شیوه‌ها*. ترجمه بیوک محمدی. تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
۵. اینگلهارت، رونالد (۱۳۷۳). *تحول فرهنگی در جامعه پیشرفته صنعتی*. ترجمه مریم وتر. تهران: کویر.
۶. اینگلهارت، رونالد و پی‌یا نوریس (۱۳۸۷). *مقدس و عرفی*. ترجمه مریم وتر. تهران: کویر.
۷. بال، آلن و ب. پیتزگای (۱۳۸۴). *سیاست و حکومت جدید*. ترجمه عبدالرحمن عالم. تهران: قومس.
۸. پای، لوسین (۱۳۷۰). *فرهنگ سیاسی و توسعه. نامه فرهنگ*. ترجمه مجید محمدی. ۲ (۴). ۴۷ - ۳۷.
۹. جبر حافظ، عبدالعظیم (۲۰۲۳). *الثقافة السياسية والأمن الوطني في العراق بعد عام ۲۰۰۳. قضايا سياسية*. ۱۸ (۴). ۴۶ - ۲۶.
۱۰. جعفری، علی و محمد برجعلی‌زاده (۱۴۰۱). *فضای سایبر و جهانی شدن گستره تهدیدات امنیتی. امنیت ملی*. ۱۲ (۴۴). ۳۶۱ - ۳۹۶.

۱۱. سلیمی، حسین و محمد شاه‌محمدی (۱۳۹۹). استحکام ساخت درونی قدرت نظام ج. ا. با نگاه امنیتی (با تأکید بر امنیت سیاسی). *امنیت ملی*. ۱۰ (۳۷). ۳۱۴ - ۲۷۹.
۱۲. عابدی اردکانی، محمد (۱۳۹۳). توسعه‌نیافتگی سیاسی از منظر فرهنگ سیاسی نخبگان در ایران (۱۳۶۸ - ۱۳۸۴). *پژوهشنامه علوم سیاسی*. ۹ (۴). ۱۶۹ - ۱۳۳.
۱۳. عالم، عبدالرحمن (۱۳۷۴). فهم فرهنگ سیاسی. *فصلنامه سیاست خارجی*. ۹ (۳). ۱۵۲۶ - ۱۵۱۳.
۱۴. عباسیان، علی اکبر (۱۳۸۷). *فرهنگ سیاسی در امثال و حکم فارسی*. تهران: نشر اختران.
۱۵. عبدالله خانی، علی (۱۳۸۲). *نظریه‌های امنیت*. تهران: مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ایران معاصر.
۱۶. کریمی، علی و احمد رضایی (۱۳۸۵). فرهنگ سیاسی مردم مازندران. *مطالعات اجتماعی ایران*. ۲ (۲). ۶۱ - ۳۹.
۱۷. گای، پیترز و آلن بال (۱۳۸۴). *سیاست و حکومت جدید*. عبدالرحمن عالم. تهران: قومس.
۱۸. مظفری، آیت (۱۳۸۵). فرهنگ سیاسی در نگاه مقام معظم رهبری. *مجله حصون*. شماره ۷. به نقل از: <https://ensani.ir/fa/article>
۱۹. نظری، حامد و دیگران (۱۳۹۲). فرهنگ سیاسی زنان شیعه: با تأکید بر نقش انقلاب اسلامی ایران. *زن و فرهنگ*. ۵ (۳). ۹۲ - ۷۵.
۲۰. هانتینگتون، ساموئل و واینر مایرون (۱۳۷۹). *دوک توسعه سیاسی*. ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۲۱. هنری لطیف‌پور، یدالله (۱۳۸۰). *فرهنگ سیاسی شیعه و انقلاب اسلامی*. تهران: مرکز اسناد انقلاب اسلامی.
۲۲. هیوود، اندرو (۱۳۸۹). *سیاست*. ترجمه عبدالرحمن عالم. تهران: نشر نی.
۲۳. والتز، کنتز (۱۳۹۲). *نظریه‌های سیاست بین‌الملل*. غلامعلی چگنی‌زاده و داریوش یوسفی. تهران: انتشارات وزارت امور خارجه.

24. Almond, Gabriel and Sidney Verba (1963). *The Civil Culture: political Attitude and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University press.
25. Belkeziz, Abdelilah (2000). *The Democratic Transition in the Arab World*, A Group of Researchers: The Democratic Question in the Arab World, The Arab Future Book Series / 19 Center for Arab Unity Studies, 1st edition, Beirut.
26. Buzan, Barry, Ole Waver and Jaap de Wilde (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. London: Lynne Reinner Publisher.

27. Glaser, B. and Strauss, A. L. (1967). *The Discovery of Grounded Theory: Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.
28. Inglehart, Ronald & Christian, Welzel. (2003). "Political Culture and Democracy: Analyzing Cross level Linkages". *Comparative Politics*. Volume 36. Number1. October. p. 1 – 17.
29. Inglehart, Ronald. (1988). "The Renaissance of Political Culture". *The American Political Science Review*. Vol. 82. No. 4 (Dec). p. 1201 – 1220.
30. Nye, Joseph (2004). *Soft Power*. New York: Public Affairs.
31. Pye, Lucian and Sidney Verba (1965). *Political Culture and political Development*. Princeton: Princeton University press.
32. Romaniuk, Scott Nicholas (2018). "Copenhagen School". *The SAGE Encyclopedia of Surveillance. Security. and Privacy*. at:
<http://dx.doi.org/10.4135/9781483359922.n95>.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی